

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษารั้วนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสมุนไพรมะเขือเทศที่ใช้บำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจัดทำคู่มือสมุนไพรมะเขือเทศที่ใช้บำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหมอพื้นบ้านที่มีความชำนาญในการบำบัดภาวะฉุกเฉินด้านนั้นๆ รวม 42 คน จาก 12 จังหวัด ประมวลผลข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์วิธีการบำบัดที่มีประสิทธิภาพและปลอดภัย แล้วจัดทำคู่มือสมุนไพรมะเขือเทศที่ใช้บำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของหมอพื้นบ้าน

ตอนที่ 2 สมุนไพรมะเขือเทศที่ใช้บำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 3 การจัดทำคู่มือสมุนไพรมะเขือเทศที่ใช้บำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของหมอพื้นบ้าน

ในการศึกษารั้วนี้ทำการสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามรายชื่อที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย จำนวน 42 คน จาก 12 จังหวัด หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย (ร้อยละ 97.62) มีผู้หญิงเพียงคนเดียว มีอายุเฉลี่ย 68.29 ปี (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.70 ปี) อายุต่ำสุด 38 ปี สูงสุด 90 ปี ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 61-70 ปี (ร้อยละ 42.9) ส่วนน้อยที่อายุต่ำกว่า 50 ปี (ร้อยละ 7.1) การศึกษาส่วนใหญ่จบในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 78.6) มีเพียงรายเดียวที่ไม่ได้เรียนหนังสือ (ร้อยละ 2.4) และมีรายเดียวที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 2.4) ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 61.9) รองลงมาค้าขายสมุนไพรและทำนาตามฤดูกาล (ร้อยละ 19.0) ส่วนน้อยที่เป็นพระภิกษุในพุทธศาสนา (ร้อยละ 2.4) หมอพื้นบ้านมีประสบการณ์ในการรักษาโรคเฉลี่ย 32.21 ปี (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 14.58 ปี) ประสบการณ์ต่ำสุด 7 ปี สูงสุด 65 ปี ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 7-20 ปี (ร้อยละ 31) รองลงมาประสบการณ์ 31-40 ปี (ร้อยละ 23.8) ส่วนน้อยที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 41-50 ปี และ 51 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 11.9) ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของหมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (n=42)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	41	97.6
หญิง	1	2.4
อายุ ค่าเฉลี่ย 68.29 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.70 ปี ต่ำสุด 38 ปี สูงสุด 90 ปี		
● 38-50 ปี	3	7.1
● 51-60 ปี	4	9.5
● 61-70 ปี	18	42.9
● 71-80 ปี	13	31.0
● 81-90 ปี	4	9.5
ระดับการศึกษา		
● ไม่ได้เรียน	1	2.4
● ประถมศึกษา	33	78.6
● มัธยมศึกษา	3	7.1
● ปวส./ อนุปริญญา	2	4.8
● ปริญญาตรี	2	4.8
● ปริญญาโท	1	2.4
อาชีพ		
● เกษตรกรรม	26	61.9
● ค้าขายสมุนไพรและทำนา	8	19.0
● ข้าราชการบำนาญและรักษาโรค	3	7.1
● รักษาโรคอยู่ที่บ้าน	2	4.8
● พระภิกษุ	2	4.8
● อื่นๆ (ช่างเขียนภาพผนังโบสถ์)	1	2.4

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์ ค่าเฉลี่ย 32.21 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 14.58 ปี ต่ำสุด 7 ปี สูงสุด 65 ปี		
● 7-20 ปี	13	31.0
● 21-30 ปี	9	21.4
● 31-40 ปี	10	23.8
● 41-50 ปี	5	11.9
● 51 ปี ขึ้นไป	5	11.9

หมอพื้นบ้านที่ศึกษาส่วนใหญ่ได้รับหนังสือรับรองการเป็นหมอพื้นบ้านจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแล้ว บางรายได้เกียรติบัตรจากกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิระดับจังหวัด รวมทั้งบางรายได้ใบประกอบวิชาชีพโบราณเวชกรรม และโบราณเภสัชกรรมมาแล้ว โดยแหล่งความรู้ส่วนใหญ่ได้รับมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นหมอพื้นบ้าน เช่น ปู่ ยาย อา น้า เป็นต้น หมอพื้นบ้านที่ศึกษามีความชำนาญในการรักษาโรคหลากหลาย เช่น พิษงู พิษแมลงสัตว์กัดต่อย อาหารเป็นพิษหรือกินผิดสำแดง ปวดท้อง ไทฟอยด์ โรคแผลในกระเพาะอาหาร มะเร็ง ปวดข้อ กระดูกหัก แผลสด แผลไฟไหม้น้ำร้อนลวก แผลเปื่อย เป็นต้น แต่ทุกรายสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบำบัดภาวะฉุกเฉินด้วยสมุนไพรในกรณีที่ผู้วิจัยศึกษาได้

ตอนที่ 2 สมุนไพรที่ใช้บำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาวิธีการบำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพด้วยสมุนไพรของหมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวม 11 กรณี ได้แก่ การห้ามเลือดจากบาดแผล การบำบัดแผลสด การบำบัดแผลไฟไหม้น้ำร้อนลวก การบำบัดพิษจากแมลงสัตว์กัดต่อย การบำบัดพิษงู การบำบัดอาการท้องเดินเฉียบพลัน การบำบัดภาวะอาหารเป็นพิษ การบำบัดพิษจากสารเคมี ลมพิษ อาเจียนเป็นเลือด และเลือดกำเดาออกจุก และผู้ทรงคุณวุฒิทางการแพทย์แผนไทยรวม 3 ท่าน พิจารณากลั่นกรองวิธีการบำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ แล้วนำมาเสนอผลการวิจัยเป็น 11 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 2.1 สมุนไพรที่ใช้ในการห้ามเลือดจากบาดแผล

หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำการห้ามเลือดด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

วิธีที่ 1 สาบเสือ (เสือหมอบ) ใบสาบเสือในภาษาตะวันออกเฉียงเหนือเรียก“หญ้าเพิน หญ้าฝรั่ง หญ้าลิ้มเมือง มั่งกระต่าย ต้นเหลาลำฮ้าง” ภาษาเหนือเรียก “ต้นหญ้าดอกขาว” การใช้ใบสาบเสือมาห้ามเลือดมีวิธีการดังนี้

1.1 สาบเสือ เอายอดสาบเสือ ยอดอ่อนๆ 2 กำมือ นำมาล้างให้สะอาด ต้มให้ละเอียด พอกแผลใช้ได้ทั้งแผลใหญ่และแผลเล็ก (ถ้ามีเหล้าผสมลงไปด้วยเพื่อฆ่าเชื้อโรค) ถ้าแผลฉีกขาดมากต้องใช้อยอดสาบเสือพอกแผล แล้วรัดไว้ เอาอยู่ (สอย เพชรฤทธิ์, สมยา รัตนพลธิ)

1.2 สาบเสือกับปูนขาว เอาใบสาบเสือมา 1 กำมือ (ขึ้นอยู่กับขนาดของแผล) ล้างให้สะอาด ขยี้ให้เข้า นำมาผสมกับปูนขาวหรือปูนที่ใช้กินกับหมาก แล้วนำตำรวมกันจนละเอียดและเข้ากันดี นำมาพอกแผล ห้ามเลือดได้ดีนัก (ซอย สุขพิณิจ)

1.3 สาบเสือกับใบยาสูบ นำใบสาบเสือและใบยาสูบมาทุบๆ ผสมกับเหล้าขาว หรือเคี้ยวแล้วก็พอกไปที่แผลได้เลย ก็จะห้ามเลือดได้ดี (อาน อุฐาโท)

วิธีที่ 2 ไม้ไผ่ ถ้าใช้ใบสาบเสือแล้วเลือดยังไม่หยุดก็เอาผิวไม้ไผ่ ขูดๆ เปลือกไม้ไผ่สีเขียวๆ พอกแผลที่ใหญ่มากๆ (สิงห์ บรรเทาโฮม)

วิธีที่ 3 แห้วหมูกับน้ำปูนใส ใช้ใบแห้วหมู (มากน้อยตามต้องการ) นำมาต้มให้ละเอียดผสมกับน้ำปูนใส (ปูนแดงกินกับหมาก) ใช้พอกบาดแผลให้ทั่วเลือดจะหยุดไหล หรือถ้าแผลใหญ่ใช้ใบหญ้าแห้วหมู 1 กำมือ ผสมเหล้า 40 ดีกรี พอกแผล ถ้าแผลใหญ่เอาผ้ารัดไว้ (สินวน ทุมแสง)

วิธีที่ 4 กระสังกับน้ำปูนใส ให้เอากระสังทั้งห้ามา 3 ต้น ล้างน้ำให้สะอาดต้มให้ละเอียด ผสมกับน้ำปูนใส คั้นเอาเฉพาะน้ำยามาใช้ทาที่บาดแผล เลือดก็จะหยุดไหลทันที และใช้เป็นยารักษาบาดแผลด้วยมีสรรพคุณดีทีเดียว (นิน ทะนุบำรุง)

วิธีที่ 5 เสดดพังพอนตัวเมีย ใช้ใบเสดดพังพอนตัวเมียที่ดีที่สุด โดยเอาใบเสดดพังพอนตัวเมียมาล้างให้สะอาด ขยี้หรือขยี้จนเข้า ใส่แผลใหม่ๆ ห้ามเลือดได้ดีที่สุด (อาน อุฐาโท)

วิธีที่ 6 เสดดพังพอนตัวผู้ (เสดดพังพอนตัวผู้แรงกว่าตัวเมีย) เอาใบเสดดพังพอนตัวผู้มาล้างให้สะอาด ขยี้หรือขยี้ แล้วนำมาพอกแผล ร่วมกับคาถาห้ามเลือด ถ้าไม่ว่าคาถาก็อธิษฐานเอาก็ได้ (เมย รามฤทธิ์)

วิธีที่ 7 กระเม็ง เอาต้นกระเม็งมาล้างให้สะอาด ต้มให้ละเอียด นำมาพอกแผล ถ้าแผลใหญ่ต้องรัดไว้ (สินวน ทุมแสง)

วิธีที่ 8 ปอพาน เอาใบปอพานมาตำให้ละเอียดหรือเคี้ยวก็ได้ แล้วนำมาพอกแผล (ฟอง อุทัย)

วิธีที่ 9 เครือเขามวก (หมากยาง, เขามวก) เอาเถาเครือเขามวกมาฝนกับน้ำสะอาดให้ข้นๆ นำมาทาแผล (ประเสริฐ แห่งหิน)

วิธีที่ 10 ย่านาง (ย่านางเขียว) เอาใบย่านางเขียวมาตำให้ละเอียด นำมาพอกแผล ห้ามเลือดได้ (ยวน หนองแคน)

วิธีที่ 11 ฝรั่ง เอาใบฝรั่ง (ภาษาอีสานคือ ใบหมากสิตา) มาเคี้ยวหรือขยี้แล้วเอามาพอกแผล รสออกฝาด ห้ามเลือดได้ (สถิต ศรีสวัสดิ์)

วิธีที่ 12 ฝรั่งกับปลู เอาใบฝรั่งกับใบปลูมาขยี้ คั้นเอาแต่น้ำ หยดใส่แผลหรือทาแผล ห้ามเลือดได้ดี แต่จะแสบแผล (ทองสา เจริญตา)

วิธีที่ 13 สะแก เอาใบสะแกที่เหลืองๆ มาตำให้ละเอียด หรือถ้าฉุกเฉินอาจนำมาเคี้ยวแล้วพอกแผล ถ้าแผลไม่ใหญ่มาก (บุญเกิด นະทะศิริ)

ตอนที่ 2.2 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดแผลสด หมอพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำการบำบัดแผลสดด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

วิธีที่ 1 บัวบก แผลสดใหม่ๆ ใช้ใบบัวบกนำมาตำให้แหลกหรือทุบๆ แล้วก็มาพอกแผลเข้า-เย็น (บุญริน ฝาระมี, พยนต์ โอภาซี)

วิธีที่ 2 สมอไทย เอาเปลือกต้นสมอไทยมาฝนกับน้ำสะอาด นำมาทาแผล (สอย เพชรฤทธิ์, ทูเรียน นพเคราะห์)

วิธีที่ 3 ฟ้าทะลายโจรกับเสลดพังพอนตัวเมีย เอาใบฟ้าทะลายโจรกับใบเสลดพังพอนตัวเมีย อย่างละ 1 กำมือ ตำผสมกับน้ำหรือน้ำผึ้งก็ได้ นำมาพอกไว้ที่แผล ช่วยทั้งห้ามเลือดและประสานแผลให้แห้งเร็ว หรือถ้าฉุกเฉินจริงๆ ก็เอาทั้งฟ้าทะลายโจรและเสลดพังพอนตัวเมียมาเคี้ยวๆ กลืนน้ำกินด้วย เอากากพอกแผลไว้ด้วย หายไว อันนี้ใช้ได้ผลดี ถือว่าเป็นยาวิเศษ ทั้งห้ามเลือดและประสานแผล ใช้สัก 2 – 3 ครั้งก็ดีขึ้น สูตรนี้ครอบจักรวาลที่สุด ปกติที่วัดทำเป็นผงไว้ทั้งฟ้าทะลายโจรและเสลดพังพอนตัวเมีย (พระอาจารย์ธาดรี อุปปลวณโณ)

วิธีที่ 4 น้ำมันจากสัตว์ เมื่อเลือดหยุดแล้วก็ใช้น้ำมันจากสัตว์ เช่น น้ำมันจากเลียงผา หมูเทศ เสือ ทุกอย่าง (เสือดาว เสือโคร่ง) ใส่กระปุกเอาไว้ ถ้าน้ำมันแห้งให้เอาน้ำมันงาเติมลงไป แผลสดจะหายเร็วที่สุด (ชอย สุขพินิจ)

วิธีที่ 5 น้ำมันงา เอาน้ำมันงามาทาแผลจะช่วยสมานแผล (ทองสา เจริญตา)

วิธีที่ 6 พลู เมื่อเลือดหยุดแล้ว ถ้าแผลเล็กให้ใช้ใบพลู นำมาล้างให้สะอาด แล้วเอามาขยี้หรือตำให้ละเอียด พอกแผล (ประเสริฐ แห่งหิน, บุญเกิด นະทะศิริ)

วิธีที่ 7 สมอดิน ใช้รากสมอดิน (ต้นเดี่ยวๆ อยู่ในป่า) ฝนกับน้ำต้มสุก ทาแผล (ทุเรียน นพเคราะห์)

วิธีที่ 8 ตะเคียน ใช้เปลือกตะเคียน ฝนกับน้ำต้มสุก ทาแผล (ทุเรียน นพเคราะห์)

วิธีที่ 9 น้ำผึ้งแท้ ใช้น้ำผึ้งแท้ราดที่แผล หรือใช้ผ้าก๊อชชุบน้ำผึ้งปิดแผล คนโบราณใช้ใบตองหรือใช้ผ้าสะอาดพันๆ ไว้ (พยนต์ โอภาซี)

วิธีที่ 10 ว่านทิพยเนตร ใช้ว่านทิพยเนตร 1 หัว เอามาล้างให้สะอาด ปอกเปลือก ตำให้ละเอียด เอามาโปะที่แผล ได้ผลดีที่สุด (มา หินเพชร)

วิธีที่ 11 กระท่อมเลือด (สบู่เลือด) เอาหัวกระท่อมเลือด (สบู่เลือด) มาล้างดินออกจนสะอาด ปอกเปลือกออก ฝานปิดแผล เลือดหยุดทันที สมานแผลด้วย โดยต้องทำแผลใหม่ เมื่อเลือดหยุดแล้วก็ดูว่าแผลแห้งดีไหม ถ้าแห้งดีให้ฝานของใหม่แปะจนกว่าจะหาย สูตรนี้ห้ามเลือดและทำแผลไปในตัว (บุญหนา ระบุว่า)

วิธีที่ 12 ว่านมหาเมฆ ถ้าแผลไม่ใหญ่ก็เอาว่านมหาเมฆ (หัวตันกระเจียว) ขูดหัวอ่อนๆ ปิดแผล พันแผลด้วยผ้าไว้ (สุพล แสนสุริวงศ์)

วิธีที่ 13 ต้นพะเนียงหัด (สองสลึง) และปลาไหลเผือก วิธีนี้มีทั้งยากินและยาทา ดังนี้

13.1 ยาทา เอาเปลือกต้นพะเนียงหัดฝนกับน้ำ แล้วนำมาทาแผล แผลจะหายเร็วมาก

13.2 ยากิน ยาต้มกิน มีสมุนไพรรวม 3 ชนิด ดังนี้

- 1) ปลาไหลเผือก 1 ราก เอามาหั่นเป็นท่อนๆ ละประมาณ 2 ซ่อนิ้วมือ จำนวน 3 ท่อน มัดไว้
- 2) พะเนียงหัด เอาเปลือก (ถ้าไม่มีก็เอาแก่นหรือใบก็ได้) 2 ซ่อนิ้วมือ
- 3) หญ้ารีแพร์ (หญ้าขม) 1 กำมือ

นำสมุนไพรรวมทั้ง 3 ชนิด มาใส่น้ำธรรมดาพอให้ท่วมยา ต้มแค่เดือดไม่ต้องเคี่ยวยา ทิ้งให้อุ่นๆ นำมาดื่มครั้งละ 1 ถ้วย วันละ 3 เวลา หลังอาหาร ไม่เกิน 3 วันหาย (ทรงพล เดชพันธ์)

วิธีที่ 18 หนามตะคอง เอาเปลือกหนามตะคองมาบดหรือฝน แล้วโรยหรือทาแผล (แผลเน่าเปื่อยก็ใช้ได้) (อาน อุทโท)

วิธีที่ 19 ต้นรกฟ้า เอาเปลือกต้นรกฟ้า (ต้นชกฟ้า ต้นใหญ่ๆ ผิวดำ เป็นไม้ยืนต้น ทางอีสานเรียกต้นเชือก) มาฝนหรือทุบๆ บางทีก็เอามาต้ม เคี้ยวๆ ให้เข้มข้นเอามาทา เข้า-เย็น หรือเช้า-กลางวัน-เย็น ก็ได้ (สิงห์ บรรเทาโฮม)

ตอนที่ 2.3 สมุนไพรที่ใช้บำบัดแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำการบำบัดแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวกด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

วิธีที่ 1 น้ำมันสัตว์ ใช้น้ำมันสัตว์ เช่น น้ำมันหมู น้ำมันเลี้ยงผา โดยเฉพาะน้ำมันเลี้ยงผา ต้องเคี้ยวตัวเลี้ยงผา เขา เล็บ หนังและลิ้นในน้ำมันมะพร้าว เอามาทาแผลจะหายปวดแสบปวดร้อน ไม่เกินสามวันหาย ไม่อักเสบ ต้องเอาผ้าพันแผลปิดแผลไว้ (บุญเลิศ อนุศรี, เมย รามฤทธิ์, บุญริน ฝาระมี, ทรงพล เดชพันธ์)

วิธีที่ 2 บวบเหลี่ยม ห้ามเอาน้ำล้างแผล ใช้ใบบวบเหลี่ยมสดๆ มาโขลกให้ละเอียด แล้วนำมาปิดแผล ใส่ขี้จันทน์มันเย็น (ทุเรียน นพเคราะห์, อาน อุทโท, ทองสา เจริญตา)

วิธีที่ 3 ว่านหางจระเข้ ใช้น้ำว่านหางจระเข้ส่วนสะโพกมัน ไม่ใช่ตรงปลาย ปอกเปลือกออก แล้วล้างยางออกให้หมด เช็ดแผลให้สะอาด เอาว่านตรงสะโพกหางจระเข้มาทาแผล วันละ 3 ครั้ง ถ้าแผลใหญ่ ใช้เมื่อกลื่นๆ ทาให้ทั่ว ระวังอย่าให้ถูกน้ำ ลม แดด ให้อยู่ในที่ร่ม (สมาน นราดล)

วิธีที่ 4 ฟัก ใช้เนื้อฟักโดยขูดให้เป็นฝอย พอกแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก พอกวันละ 3 ครั้ง เข้ากลางวัน เย็น ไม่ต้องกินยาอะไร เป็นการรักษาโดยแก้พิษไฟ (บุญเพ็ญ ผ่านโพธิ์คำ)

วิธีที่ 5 น้ำผึ้งแท้ ใช้น้ำผึ้งแท้ราดที่แผล หรือใช้ผ้าก๊อชชุบน้ำผึ้งปิดแผล คนโบราณใช้ใบตองหรือใช้ผ้าสะอาดพันๆ ไว้ (พยนต์ โอภาซี)

วิธีที่ 6 บัวบก แผลสดใหม่ ๆ ส่วนใหญ่ที่ใช้ก็คือใบบัวบก ตำให้แหลกหรือทุบๆ แล้วนำพอกหรือปิดที่แผล (พยนต์ โอภาซี)

วิธีที่ 7 ฟ้าทะเลลายโจร เสลดพังพอนตัวเมีย ว่านมหากาฬ และเสเดา เอาใบฟ้าทะเลลายโจร ใบเสลดพังพอนตัวเมีย ใบว่านมหากาฬ และยอดเสเดามาอย่างละ 1 กำมือ ถ้าแผลมาก ก็เอามาก เอาเสมอภาค (เท่าๆ กัน) ตำให้แหลก ถ้ามีเหล้า 40 ดีกรี ใช้เหล้าเป็นตัวละลายยา ใช้น้ำฝนก็ได้ ชโลมแผลทันทีจะไม่พอง สูตรนี้เป็นยาเย็น ได้ผลดีในเรื่องของไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ปล่องท่อมอเตอร์ไซด์ลวกขา (พระธำมรงค์ อุป.ปลาวณโณ)

วิธีที่ 8 ยางบงกับเกล็ดปลาช่อน ใช้เปลือกยางบงกับเกล็ดปลาช่อน โดยเอาเกล็ดปลาช่อนมาคั่วให้ไหม้ดำก่อน และตำให้ละเอียด เปลือกยางบงเหนียวต้องฝนหรือบดละเอียด เอามาผสมกัน ใส่น้ำนิดหนึ่ง นำมาทาแผลให้เย็น (ทองสา เจริญตา)

วิธีที่ 9 ปลาไหลเผือก (เอียนต่อน, หยิกบ่อถอง, ตรึงบาดาล, พญารากเดียว) ใช้รากปลาไหลเผือกมาฝน ใส่น้ำสะอาดชั้นๆ ทาแผล (สำเร็จ เพ็ญ)

วิธีที่ 10 น้ำมันกบ โดยผ้าทอ กบ เอาไขมันกบที่เป็นพวงอยู่ในท้องมา่างไฟจนได้น้ำมันออกมา น้ำมันที่ได้เอามาทาแผลไฟไหม้น้ำร้อนลวกได้เลย หรือเอาน้ำมันกบมาดองผสมกับน้ำมันมะพร้าว เอาเฉพาะน้ำมันมาผสม แล้วนำมาทาได้เลย น้ำมันมะพร้าวเอาแบบสกัดร้อน ถ้าเป็นน้ำมันมะพร้าวไฟได้ยิ่งดี แล้วเอามาแช่ไว้นานเท่าไรก็ได้ ผสมแล้วใช้ทาได้เลย สามารถเก็บได้นาน สามารถใช้ได้ตลอด กบใช้ได้ทุกสายพันธุ์ (สมยา รัตนพลธิ)

วิธีที่ 11 น้ำมันงากับไม้ไผ่จืดและไม้ที่มีหนาม ใช้น้ำมันงาที่หุงด้วยไม้ไผ่จืด และหนามต่างๆ เช่น หนามไผ่ หนามแห้ง หนามเล็บแมว หนามเสือโคร่ง หนามมูยแดง หนามคืดเค้า หนามตัว เป็นต้น อย่างน้อย 7 ชนิด หุงเป็นน้ำมัน นำมาทาแผลและเก็บไว้ใช้ในบ้าน (ถ้ามีน้ำมันเสียงผาก็เอามาใส่รวมกันได้ผลดี น้ำร้อนลวกจะไม่พอง) (ทรงพล เดชพันธ์)

วิธีที่ 12 เพกา (ต้นลิ้นฟ้า) ใช้เปลือกต้นเพกามาฝนกับน้ำสะอาด จนได้น้ำขุ่นๆ นำมาทาแผล แผลใหญ่ก็ใช้ได้ แผลจะไม่พอง ไม่เปื่อย (พอง อุทัย, ประเสริฐ แห่งหิน)

วิธีที่ 15 กระพั้งโหมตัวเมีย (ตุตหมา) ถ้าแผลเป็นหนังหมู เลอะๆ ยังไม่แห้ง เอาใบกระพั้งโหมตัวเมียมาขยี้จนออกน้ำ ใส่ น้ำขุ่นๆ นำมาทาที่แผลๆ จะยุบ (ถ้าไม่มีใบบวบสามารถใช้ใบตุตหมาได้เลย) ไม่พอง อาจเอาใบมาตากแห้ง บดเป็นผง นำมาโรยแผลก็ได้ (อาณ อุทโท)

ตอนที่ 2.4 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดพิษจากแมลงสัตว์กัดต่อย

2.4.1 แมลงสัตว์กัดต่อยทุกชนิด หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำการบำบัดพิษจากแมลงสัตว์กัดต่อยด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

วิธีที่ 1 โลดทะนงแดง (นางแซง) เอาโลดทะนงแดงมาฝนกับหินผสมน้ำมะนาว นำมาทาแผลแมลงสัตว์กัดต่อย (นิน ทะนุบำรุง, สำเร็จ เพ็ญ, สิงห์ บรรเทาโสม)

วิธีที่ 2 รางจืด ฝั่ง ต่อ แตนและแมงป่องต่อย เอาจางจืดหรือรางจืด เอาทั้งเถาทั้งใบมาตำจนแหลก แล้วเอาไปพอกแผล มันจะค่อยๆ หายไป (บุญหนา ระหว่า, หลวงพ่อวิบูล คุณากร)

วิธีที่ 3 สาบเสือ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียก ต้นเหลาลำฮ้าง) หากอยู่ในป่าให้เอายอดและใบอ่อนของต้นสาบเสียมายี้ให้ขี้ แล้วนำมาพอกแผลเลย หรือหากอยู่ที่บ้านให้ใช้ยอดและใบอ่อนของต้นสาบเสือ ตำให้ละเอียด เอาสารส้มมาบดให้ละเอียด นำมาผสมกัน และหยดน้ำลงไปเล็กน้อย แล้วนำมาพอกที่ปากแผลที่ถูกกัด ต่อย ก็จะหาย (สิงห์ บรรเทาโสม, บุญเลิศ อนุศรี)

วิธีที่ 4 เสดคั้งพอนตัวเมีย (พญาขอ) เอาใบพญาขอมาตำ บด เปะแผลได้ทั้ง ฝั่ง ต่อ แตน แมงป่อง ตะขาบ ก็ได้ (ล้วน แพทย์สา, ทรวง ขวัญมา)

วิธีที่ 5 โปรงฟ้าดง (โปรงฟ้าเล็ก) ใช้รากของโปรงฟ้าดงฝนกับน้ำมะนาว โดยน้ำมะนาวเป็นตัวประสานยา ฝนรากโปรงฟ้ากับหินจนน้ำมะนาวจนชั้นๆ ทั้งกินและทาแผล โดยกินประมาณ 1 ช้อนชา กินมากก็ได้ ยิ่งหายไว เป็นยาแก้สารพัดพิษ พิษงูด้วย แมลงป่อง พิษตะขาบ ใช้ได้ผล ต้นโปรงฟ้าดงหรือโปรงฟ้าเล็กต้นจะอยู่บนภูเขา (พระอาจารย์ธำตรี อุป.ปลวณ.โณ)

วิธีที่ 6 ว่านแมงมุม ถ้าตะขาบกัด ปลายดุกดำ แมงป่องต่อย เอาหัวของว่านแมงมุมตำไปพอกแผล (มา หินเพชร)

วิธีที่ 7 กระเจงหรือพญาชา (ตุ้มตั้ง) หากถูกตะขาบกัด แมงป่องต่อยหรือปลาชุกปักให้ใช้รากตุ้มตั้ง(กระเจงหรือพญาชา) ฝนกับน้ำมะนาว นำมากินและทา อาจว่าคาถาสำหรับตะขาบกัดคือ นะโม 3 จบ และ “นะ มะ พะ ทะ จะ อุ อัด สะวะ” แล้วเป่า 3 ครั้ง (นิรันดร อภิบาล)

วิธีที่ 8 เครือเขามวกขาว (หมากยาง, เถามวกขาว) ใช้เถาเครือเขามวกขาวฝนกับน้ำสะอาดนำมาทาแผล (นิน ทะนุบำรุง)

วิธีที่ 9 หัวหอมแกงกับมะขามเปียก เอาหัวหอมแกงกับมะขามเปียกนำมาตำผสมกัน แล้วใช้ทาบริเวณที่แมลงสัตว์กัดต่อย ได้ผลชะงัดนัก (สีนวน ทุมแสง)

วิธีที่ 10 ว่านอุตพิษ ให้เอาหัวว่านอุตพิษมาขยำ แล้วเอาน้ำมาทาแผลตรงที่ผึ้ง ต่อย แตน แมลงป่องต่อยนั้น (พรมมา จันทะแสน)

2.4.2 ตะขาบกัด หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำการบำบัดพิษจากตะขาบกัด ดังนี้

วิธีที่ 1 ตินตะขาบ ให้ใช้ต้นตินตะขาบ เอายางมาทาแผล (ทองสา เจริญตา, สอย เพชรฤทธิ์)

วิธีที่ 2 บอระเพ็ด เอาเถาบอระเพ็ดสด พอดีตัดจะมียางออกมา ทูๆ เอามาทาแผล 15 นาที อาการปวดจะลดลง (บัน เชื่อคำฮต)

วิธีที่ 3 สบู่ดำ ใช้รากสบู่ดำมาฝนกับน้ำสะอาด แล้วนำมาทาแผลตะขาบกัด (สิงห์ บรรเทาโฮม)

2.4.3 แมงป่องต่อย หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำการบำบัดพิษจากแมงป่องต่อย ดังนี้

วิธีที่ 1 เสลดพังพอนตัวผู้หรือตัวเมีย หางแมงป่องมีเหล็กใน มีวิธีเอาเหล็กในออก โดยใช้เส้นผมยาวๆ คุรูดที่แผล เหล็กในก็จะติดออกมา (เหล็กในมีทั้งแมงป่อง หรือตะขาบ หรือผึ้ง) แล้วเอาใบเสลดพังพอนตัวผู้หรือตัวเมียมาตำพอกแผลไว้ (พยนต์ โอภาซี)

วิธีที่ 2 บุกรอกหรืออีรอก เอาหัวบุกรอก ทางอีสานเรียก “หัวอีรอก” เอามาผ่านแล้วปิดแผลที่ถูกแมงป่องหรือตะขาบกัด เหล็กในมันจะลอย ไม้ผึ้ง ถ้าไม่ปวดมากอันเดียวก็หาย เคยเอาไปทดลองใช้ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมาแล้ว ได้ผลดีมาก (สมยา รัตนพลี)

2.4.4 ผึ้ง ต่อ แตน ต่อย หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำการบำบัดพิษจากผึ้ง ต่อ แตน ต่อย ดังนี้

วิธีที่ 1 ขำลึงกับน้ำหน่อไม้ดอง ถ้าถูกผึ้ง ต่อ แตน ต่อย ให้เอาหัวขำลึง 1 หัว มาตำให้ละเอียด ใส่ในน้ำหน่อไม้ส้อมหรือหน่อไม้ดองลงไป แล้วเอามาโปะแผล (สอย เพชรฤทธิ์)

วิธีที่ 2 เสดดพังพอนตัวเมีย (พญาขอ) เอาใบพญาขอมาตำหรือบด นำมาพอกแผลทั้งแผลผึ้ง ต่อ แตน ต่อย (ล้วน แพทย์สา)

วิธีที่ 3 น้ำหน่อไม้ดอง เอาน้ำหน่อไม้ดองหรือหน่อไม้ส้อมมาประคบแผล ถ้ามันต่อยมาก เอาน้ำหน่อไม้ดองใส่ผ้าเยาะๆ เอามาประคบแผล ถ้าพวกต่อยมากๆ อาจตายได้ (ไม่ใช่หน่อไม้ปีบ แต่เป็นหน่อไม้ส้อม หน่อไม้ดองที่มันเปรี้ยวๆ) (สิงห์ บรรเทาโฮม)

2.4.5 แมงมุมกัด (บึ้ง) หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำการบำบัดพิษจากแมงมุมกัด ดังนี้

วิธีที่ 1 เครือเขามวกขาว (หมากยาง, เถามวกขาว) จวงหอมและหมาก ถ้าถูกแมงมุมหรือตะขาบกัด ให้เอาเถาเครือเขามวก จวงหอมและหมากมาฝนกับหินกับน้ำมะนาวให้ขื่นๆ ทาแผลที่ถูกกัด เมื่อแผลแห้งก็ทาซ้ำ จนกว่าอาการจะทุเลา (ประเสริฐ แห่งหิน)

วิธีที่ 2 วานแมงมุม ใช้วานแมงมุมมาฝนกับหินผสมกับน้ำ มันจะออกมาเหมือนขี้โคล น้ำเป็นสีเหลืองๆ นำมาพอกแผลตรงที่แมงมุมกัด ไม่ต้องกิน (สถิต ศรีสวัสดิ์)

ตอนที่ 2.5 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดพิษงู

หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำการบำบัดพิษงู ดังนี้

วิธีที่ 1 โลดทะนงแดง หมากและมะนาว ใช้น้ำอุ่นล้างแผล จากนั้นเตรียมสมุนไพร 3 ชนิด ได้แก่ รากโลดทะนงแดง (รสเมาเบื่อ ช่วยขับพิษ) เมล็ดหมากแห้ง และมะนาว รากโลดทะนงแดงและหมากจะช่วยสลายพิษงู ต้องใช้ทั้ง 2 อย่าง มะนาวจะช่วยดูดพิษออกมาที่ปากแผล โดยทำการรักษาตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ยากิน นำรากโลดทะนงแดงและหมากแห้งมาฝนกับหินลับมีด โดยใช้น้ำสะอาดเป็นกระสายยา ฝนยาจนกระทั่งน้ำเป็นสีขาวขุ่นโดยนับจำนวนครั้งของการฝนประมาณ 25 ครั้ง(ขึ้น-ลงเป็น 1 ครั้ง) เวลาฝนยาต้องหมุนรากโลดทะนงแดงไปด้วย ใช้น้ำประมาณ 50 มิลลิลิตร (ถ้าเป็นเด็กกลดลงครึ่งหนึ่งคือ 25 มิลลิลิตร) จากนั้นนำมาให้ผู้ป่วยกิน รอประมาณ 5 นาที ผู้ป่วยจะอาเจียนออกมา หลังจากนั้นอีกครึ่งชั่วโมงให้ดื่มซ้ำอีก ถ้าผู้ป่วยหมดสติ ปากแข็งหมดแล้ว ก็จัดปากไว้ กรอกยาลงไปประมาณ 5 นาที ก็พูดได้แล้ว โดยงูทุกชนิดกินครั้งเดียว ยกเว้นงูจงอางกิน 2 ครั้ง

1.2 ยาทาแผล ใช้รากลอดทะนงแดงกับหมากแห้งมาฝนกับหินลับมีด แล้วบีบน้ำมะนาวเป็นกระสายยา ทาแผลบริเวณที่ถูกกัด โดยทาซ้ำทุก 2 ชั่วโมง

- **การรักษาแผลเปื่อย** ในกรณีที่แผลเปื่อยและไหม้ ต้องรอให้ผู้ป่วยหายปวดก่อน ถ้าผิวหนังพองดำสีเลือด เกรียมไหม้ ให้ใช้ว่านสารพัดพิษทาหรือพอกแผลที่เปื่อย แต่ถ้าเป็นแผลเปื่อย และผิวหนังลอกออกให้ใช้ว่านอังกาบ เมื่อจะทายาครั้งต่อไป ไม่ต้องขูดแคะเอาเยื่อออก ให้พอกไปเรื่อยๆ และไม่ควรพันผ้าปิดแผลเพราะจะทำให้พิษบริเวณนั้นยังคงอยู่

- **การปฏิบัติตัวของผู้ป่วย** ห้ามดื่มสุราในช่วงที่รักษา (เอี้ยะ สายกระสุน, ซอย สุขพินิจ) **วิธีที่ 2 กอมก้อยลวดขอน ตินตั้งเตี้ย และชวยเต็น** จะเริ่มจากดูรอยเขียวที่ถูกกัด ไม่ว่าจะ เป็นงูพิษชนิดใดก็ใช้สมุนไพรมานี้ 3 ตัวคือรากลอดขอน รากตินตั้งเตี้ย และรากชวยเต็น ฝนรวมกัน เวลาผู้ป่วยมาก็ทำให้เลย เพื่อไม่ให้เสียเวลาจึงฝนใส่ขวดไว้เลย เอารากฝนใส่หิน ผสมรวมกัน ใส่ขวดปิดฝาไว้เลย เวลาคนมารักษา ก็เอายาที่ฝนไว้เสร็จแล้วใส่น้ำฝน ใช้เท่าๆ กัน ฝนดูมันจะข้น ใช้ตีมืดเป็นกระสายยา จากนั้นใช้ไม้พันสำลีจุ่มสมุนไพรมานี้ทาบริเวณง่ามมือ ง่ามเท้า นิ้วเท้า ใช้เข็มฉีดยา (ที่เปลี่ยนใหม่ทุกครั้ง) สะกิดให้เลือดออกเล็กน้อย ในลักษณะของการสักยา บริเวณรอบปากแผล ง่ามนิ้วมือและเท้า เพื่อให้ตัวยาสัมผัสเข้าร่างกาย เมื่อสักเสร็จก็เป่าอากาศกำกับและเป่ามาที่นิ้วชี้ของมือและเท้าทั้ง 2 ข้าง เป็นอันเสร็จสิ้นการรักษา ทิ้งไว้ประมาณ 3 ชั่วโมง แผลถูกน้ำได้ ประมาณค้ำๆ ก็ล้างออกได้ ภายหลังจากสักยาแล้วภายใน 30 นาที อาการจะดีขึ้น ยาไม่ต้องใส่ตู้เย็นทิ้งไว้ข้างนอกได้เลย

- **กรณีเป็นเนื้อตาย แผลเน่าเปื่อย** ส่วนใหญ่พบในผู้ที่ถูกงูเขียวหางไหม้กัดมากที่สุด รองลงมาเป็นงูเห่า และงูกะปะ ใช้รากลอดขอน ผสมกับน้ำสะอาดทาบริเวณที่เป็นแผล 3-4 ครั้งต่อวัน หรือเช้า-เย็น ถ้าใช้ได้ผล เมื่อทาจะรู้สึกเย็น

- **ข้อห้าม** ห้ามไปรักษาที่หมออื่น ห้ามกินเนื้องูทุกชนิด กบ เขียด กุ้ง ปลาชิว และเนื้อไก่ เป็นเวลา 1 สัปดาห์ กรณีถูกงูเขียวหางไหม้กัด ห้ามกินของแสลงเพิ่มคือมะละกอ และผักเขียว (สง่า จุฬารมย์)

วิธีที่ 3 สมัดน้อย (หัสคุณเทศ) สมัดใหญ่ (หัสคุณไทย) และกอมก้อยลวดขอน มีทั้งยาทาและยากิน ดังนี้

3.1 ยาทา เอารากสมัดน้อย รากสมัดใหญ่ และรากลอดขอน มาฝนใส่น้ำมะนาว แล้วนำมาทาแผลที่ถูกกัด

3.2 ยากิน ต้องฝนรากลอดขอนและรากสมัดใหญ่กับน้ำสะอาด เสมอภาค กินตามไปด้วย (ทองสา เจริญตา)

วิธีที่ 4 อุตพิศ (ขี้ผู้เต่า) เมื่อถูกงูพิษกัด ให้รีบเอาหัวอุตพิศมาล้างให้สะอาด ให้คนที่ถูกงูกัด เคี้ยวกิน 3 ส่วน แล้วที่เหลืออีก 1 ส่วน เอามาโขลกให้ละเอียด แล้วนำไปพอกแผล เปิดปากแผลก่อนให้ เลือดซึมออกมา ทาบ่อยๆ แห้งก็ทา กินก็ต้องกินเรื่อยๆ สัก 30 นาที หรือ 1 ชั่วโมง ก็จะอ่อนลงๆ ให้กิน ไปเรื่อยๆ ถ้าคันปากก็ไม่ต้องให้กินแล้ว แสดงว่าพิษหายแล้ว (หมอทรงพล เดชพันธ์)

วิธีที่ 5 เขยตาย ใช้รากเขยตายฝนกับน้ำสะอาดให้ข้นๆ นำมาทาบาดแผลที่ถูกงูกัดได้ทุกชนิด (ทรวง ขวัญมา)

วิธีที่ 6 ว่านงู หากถูกงูพิษกัดให้เอาหัวว่านงู (มีหัวคล้ายหัวหอมใหญ่ ดอกขาวลายชมพูคล้าย ว่านสีทศ) เอามา 2 หัว หัวแรกเอามาตำให้ละเอียด แล้วเอามาพอกแผล อีกหนึ่งหัวเอามาฝนกับน้ำข้าว ข้าว ให้กิน ถ้าไม่มีหัวก็ใช้ใบได้ แต่ถ้าเป็นตะขาบ งูจงอาง งูเห่าให้ใช้หัวเท่านั้น ทั้งคั้นน้ำกินและพอกที่ แผลด้วย (สำเรียน วงษ์ฉัตร)

วิธีที่ 7 การรักษาพิษงูจงอาง ถ้าเป็นงูจงอางกัด ผู้ป่วยอาจจะตายภายในชั่วโมงเดียวต้องรีบ รักษา ดังนี้

7.1 ว่านนางคำและว่านขอทอง ผู้ป่วยจะมีอาการปวดทั้งตัว ง่วงนอน แผลจะแดงขึ้นเป็นวง กว้างเร็วมาก ต้องใช้ว่าน 2 ตัว ควบกันคือ 1) ว่านพญาภูตวิเมีย คือ ว่านนางคำ 2) ว่านพญาภูตผู้ คือ ว่านขอทอง (มันจะออกเป็นงอๆ เหมือนหัวงู) ล้างให้สะอาด เคี้ยวสดๆ หรือตำละเอียดแล้วโปะที่แผล และนำว่านมาตำให้ละเอียด คั้นน้ำ ให้ผู้ป่วยกิน (สาย อนุสุริยา)

7.2 หัวเอื้อง เอาหัวเอื้องที่ดอกอยู่ปลายมาคั้นน้ำกิน และพอกแผล (ทองสา เจริญตา)

วิธีที่ 8 การรักษาพิษงูเห่า ผู้ป่วยจะมีอาการกระหายน้ำ ง่วงนอน หายใจไม่เต็มที แผลแดง ขยายช้า ไม่กว้างมากนัก ต้องให้ยารสเย็นและรสเมาเบื่อ โดยใช้โสดทะนงแดงและรากตีคน (สามสิบตี ราชตัด) นำมาฝนใส่น้ำมะนาวหรือเหล้า ใช้กินและทาให้ทำไปเรื่อยๆ จนกว่าจะหาย (สาย อนุสุริยา)

ตอนที่ 2.6 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดอาการท้องเดินเฉียบพลัน

หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำการบำบัดอาการท้องเดินเฉียบพลัน ดังนี้

วิธีที่ 1 กล้วยน้ำว่า ใช้กล้วยน้ำว่าดิบ 1 ผล นำมาฝาน กล้วยดิบต้องหั่นทั้งเปลือก ทำเป็นแว่น ไม่เกิน 6 ชั้น จิ้มเกลือ เคี้ยวกินเลย 4-6 ชั้น กินของฝาดแล้วอาการท้องเดินจะหายไปเอง (สมาน นราดล, หนูออน ตาลพรศรี, ทรวง ขวัญมา)

วิธีที่ 2 ฝรั่ง ใช้ได้ 4 วิธี ดังนี้

2.1 เคี้ยวกลืน ใช้ใบฝรั่งชิ้นของพื้นบ้านครึ่งแก่ครึ่งอ่อน (เพสลาด) สัก 2-3 ใบ เอามาเคี้ยวกลืนน้ำไปหมดแล้ว คายกากทิ้ง กินซ้ำอีกได้เลยโดยเด็ดใบมาเคี้ยว คายกากทิ้งไปประมาณ 10 นาที หลังจากนั้นอาการท้องเสียจะดีขึ้น หรือเอาลูกฝรั่งดิบมาเคี้ยว แล้วกลืนเลยก็ได้ผลเช่นกัน

2.2 คั้นน้ำกิน เอายอดฝรั่ง 1 กำมือ เอามาตำ คั้นเอาแต่น้ำกิน กินซ้ำได้ทุกชั่วโมง

2.3 ต้มน้ำกิน เอายอดใบฝรั่งมาต้ม ยอดฝรั่งต้องหักมาทั้งกิ่ง แล้วก็เอามาม้วนๆ มัดแล้วก็เอามาต้มเลย ใส่น้ำสักสองชั้นหรือน้ำท่วมยา เคี้ยวให้เหลือสักชั้นครึ่ง กินแทนน้ำได้เลย

2.4 ชงน้ำดื่ม ใช้ใบฝรั่งเพสลาด 10 ใบ ปิ้งไฟ ชงน้ำร้อน 1 แก้ว ต้มได้ 2 ครั้ง ต้มอย่างน้อยวันละ 4 ครั้ง ใบฝรั่ง ยอดฝรั่งและลูกฝรั่งดิบใช้รักษาอาการท้องเดินได้ผล หมอพื้นบ้านจะนิยมใช้ตัวนี้ (หลวงพ่อวิบูล คุณากร, พยงค์ โอภาสี, นิรันดร อภิบาล, สิงห์ บรรเทาโฮม, ทรวง ขวัญมา)

วิธีที่ 3 แคะ ใช้เปลือกแคะครึ่งกำมือ เอาน้ำใส่ประมาณ 3 แก้ว ต้มให้เหลือ 1 แก้ว ทิ้งไว้ให้เย็น กิน 1-2 ครั้ง ก็หาย หรือเอาเปลือกแคะประมาณ 1 ฝ่ามือ (1 ส่วน) มาปิ้งไฟ ต้มกับน้ำปูนใส 10 ส่วน ต้มครั้งละ 2 ซ้อนแกง วันละ 4 เวลา (สำเรียน วงษ์ณะรัตน์, ทรวง ขวัญมา)

วิธีที่ 4 ต้นประดู่ ใช้เปลือกต้นประดู่เอาเท่าหัวแม่มือผู้ป่วยก็พอแล้ว เคี้ยวกลืนแต่น้ำ คายกากทิ้งไป เคี้ยวไม่เกิน 3 ชั้น อาการท้องเดินก็น่าจะหยุดแล้ว หรือเอาเปลือกต้นประดู่มาแช่น้ำกินก็ได้ (สมาน นราดล, อาน อุทโท)

วิธีที่ 5 คุณ (ราชพฤกษ์) ใช้เปลือกต้นคุณประมาณ 1 กำมือ เอามาต้ม เอาน้ำใส่ประมาณ 3 แก้ว ต้มให้เหลือ 1 แก้ว ทิ้งไว้ให้เย็น กินแค่ครั้งสองครั้งก็หาย ไม่อันตราย (ใบและฝักคุณกินแล้วถ่าย) เปลือกมีรสฝาดกินแล้วหยุดถ่าย (สำเรียน วงษ์ณะรัตน์)

วิธีที่ 6 เปื่อยเลือด ให้นำเปลือกเปื่อยเลือดมาย่างไฟ เอาเกลือทา ก่อน เอามาแช่น้ำประมาณ 1 ชั่วโมง น้ำจะเป็นสีแดง กินได้เลย อาการท้องเดินจะหาย (ยวน หนองแคน)

วิธีที่ 7 ต้นชาด (ชาก, พันชาด, ตระ, ตะแบง) ใช้เปลือกหรือเนื้อไม้ของต้นชาดใบใหญ่ ต้มเอาน้ำดื่ม แก้อาการถ่ายบ่อย/ถ่ายเป็นน้ำได้ผลดี (บุญหนา ระหว่า)

วิธีที่ 8 จานเครือ (กวาวเครือ) ให้ตัดเถาจานเครือมา 3 ชิ้นๆ ละ 2 ซ่อนนิ้วมือแล้วผ่า ทาเกลือปิ้งไฟ แช่น้ำเย็น 1 แก้ว น้ำจะเป็นสีแดง กิน 2 ครั้งๆ ละ ครั้งแก้ว ห่างครึ่งชั่วโมง กินแก้ท้องเดิน ปิดหรือปิดมูกเลือดก็หาย (ประเสริฐ แห่งหิน)

วิธีที่ 9 ทับทิม มี 2 วิธี ดังนี้

9.1 ลูกทับทิมอ่อน เอาลูกทับทิมอ่อน 1 ลูก โขลกให้ละเอียด ใส่น้ำผึ้งกิน ถ้ายังไม่หายก็กินซ้ำได้อีก อาจกินทุก 1-2 ชั่วโมง กินบ่อยๆ ยิ่งดี แทบจะถ่ายไม่ออก (หลวงพ่อวิบูล คุณากร)

9.2 ทับทิมแดง เอาใบและกิ่งทับทิมแดงมา 1 กำมือ นำมาล้างแล้วใช้ดอกมัด 3 ปลอก ใช้ดอกสวนกัน ต้นดอกต้องหันเข้าหากัน การแก้โรคอย่าเอาดอกไปทางเดียวกัน ต้มใส่น้ำ 2 ถ้วย ต้มให้เหลือ 1 ถ้วย กินให้หมด อาการท้องเดินจะหยุดทันที กินสัก 3 ถ้วยก็หาย (ทรงพล เดชพันธ์)

9.3 ลูกทับทิมแก่ เอาเปลือกลูกทับทิมแก่มาฝนกับน้ำ หรือน้ำปูนใสให้ข้นๆ ต้มครั้งละ 2 ซ้อนแกง วันละ 4 เวลา ก็หยุดถ่ายได้เช่นกัน (ทรวง ขวัญมา)

วิธีที่ 10 พริกป่า (พริกกา พริกปานก) (*Tabernaemontana pauciflora* Blume) เอารากพริกป่ามาฝน ใส่น้ำเหล้าให้กิน มีรสเผ็ดและจะชาลิ้น รักษาอาการท้องเดินอย่างรุนแรงได้ผลดีนัก (สอย เพชรฤทธิ์)

วิธีที่ 11 ต้นมะม่วง เอาเปลือกต้นมะม่วงมาสีสองนิ้วมือ เอามาต้มน้ำประมาณ 1 แก้ว ต้มให้น้ำเดือด 3-4 นาที เอาลงแล้วทิ้งให้อุ่น กินน้ำ ถ้าไม่หยุดก็กินต่อ (สิงห์ บรรเทาโฮม)

วิธีที่ 12 มะกอกกัน (หมากเหลี่ยม มะกอกเกลื้อน มะกอกเลือด) เอากิ่งมะกอกกันมาปอกเปลือกให้เหลือแต่ผิวข้างใน ตมน้ำเดือดแล้วเทใส่แก้ว แล้วก็เอากิ่งมะกอกกันแช่ลงไปสัก 2-3 นาที ก็เอาลงมา เอาน้ำมาดื่มได้เลย ท้องเสียจะหยุดกะทันหัน แล้วอาจทำให้ท้องอืดด้วย (สิงห์ บรรเทาโฮม)

วิธีที่ 13 ไม้หมาเมฆ (อบเชยต้น/ไม้จางจิต/สะเดาดง) เอาไม้หมาเมฆมาฝนกับน้ำสะอาดครึ่งขันให้ข้นๆ กินต่างน้ำท้องเสียจะหยุดทันที เป็นยาที่ดีที่สุด (อาน อุทโท)

วิธีที่ 14 เครือเขามวก (หมากยาง เขามวก) เอาเถาเครือเขามวกมาฝนกับน้ำสะอาดครึ่งขันให้ข้นๆ กินต่างน้ำท้องเดินจะหยุดเช่นกัน (อาน อุทโท)

วิธีที่ 15 สีสียด เอาเปลือกสีสียดมาแช่น้ำ ให้ผู้ป่วยกินแทนน้ำ รักษาอาการท้องเดินได้ (สอย เพชรฤทธิ์)

วิธีที่ 16 ต้นกะเลา (หมากกะเลา) ถ้าถ่ายไม่หยุดเอาเปลือกต้นกะเลา (ที่ปลูกตามถนน ดอกสีม่วงๆ) ถากเปลือกต้นกะเลาออกมาชুব่น้ำเกลือ บั้งไฟ แล้วเอาไปแช่น้ำกิน กินแค่ครั้งสองครั้งก็หายแล้ว ถ้ารีบมากก็เอาเปลือกต้นกะเลามาแช่น้ำกินได้เลย (สกลิต ศรีสวัสดิ์)

วิธีที่ 17 มะค่าแต้ เอาเปลือกมะค่าแต้แช่น้ำสะอาด ประมาณ 2-3 ขัน แช่กับน้ำธรรมดา พอออกสีแดง แล้วต้ม ครั้งละแก้ว ทุกชั่วโมง ประมาณ 2-3 แก้ว ก็หายแล้ว (บัน เชื้อคำฮอด)

วิธีที่ 18 สะแบง (เหียง, ยางเหียง) ถ้ารักษาท้องร่วงอย่างแรงแบบหมอนพื้นบ้านก็ใช้รากสะแบงประมาณ 1 กำมือ ใส่น้ำประมาณ 1 ขันหรือครึ่งลิตร เอารากสะแบงมาแช่น้ำประมาณ 5 นาที กินไปเรื่อยๆ มันจะค่อยๆหายไปเรื่อยๆ เอารากสะแบงที่ดีที่สุด แช่น้ำต้มอยู่กลางป่า ไปโรงพยาบาลไม่ทันแล้ว (สมยา รัตนพลธิ์)

วิธีที่ 19 เพกา ชิงอ่อนและซ่าอ่อน เอาเปลือกเพกา ชิงอ่อนและซ่าอ่อนอย่างละ 1 กำมือ น้ำอ้อย พอประมาณ ต้มให้ละเอียดกิน กินตอนเย็นเช้าก็หาย ถ้ายังไม่หายกินซ้ำอีก รักษาอาการท้องร่วง รุนแรงได้ผลดีนัก (พอง อุทัย)

วิธีที่ 20 มะขามเทศหรือตะแก ใช้รากมะขามเทศ ใส่น้ำขาวข้าว ฝนให้น้ำข้นๆ แล้วกินเลย ประมาณ 2 - 3 อีก ถ้าหารากมะขามเทศไม่ได้ให้ใช้รากตะแกแทนก็ได้ เอามาฝนกับน้ำขาวข้าวเหมือนกัน ใช้รักษาอาการท้องเสียอย่างแรงหรือถ่ายไม่หยุด (ทองสุน พึ่งกุศล)

วิธีที่ 21 แค หัวหอมแกง เกลือ น้ำตาลและเหล้า เอาเปลือกแค 120 กรัม (1 กำมือ) ล้างให้สะอาด ทูบให้แตก หัวหอมแกง 3 หัว เกลือ 1 ช้อนชา น้ำตาลทรายขาว 3 ช้อนโต๊ะ เหล้าประมาณ 50 มิลลิลิตร ใส่น้ำ 750 มิลลิลิตร ต้มรวมกันประมาณ 20 นาที ให้เหลือ 300-350 มิลลิลิตร ต้มครั้งละ 4 ช้อนโต๊ะ ต้มเรื่อยๆ ทุก 2 ชั่วโมง จนกว่าอาการจะทุเลา ได้ผลดีมากในการรักษาท้องเดินอย่างแรง (พระอาจารย์ธำตรี อุป.ปลวณโณ)

วิธีที่ 22 สมอไทย สะเดาและอ้อยช้าง เอาเปลือกสมอไทย รากสมอไทย รากสะเดา (รสขมฝาด) รากอ้อยช้าง อย่างละเท่าๆ กัน ต้มกับน้ำ ใส่น้ำท่วมยา ต้ม 3 เอา 1 เอาน้ำมากิน กินต่างน้ำไปเรื่อยๆ จนกว่าอาการท้องเดินจะหายไป แต่ห้ามกินไข่ไก่เพราะจะทำให้ท้องเดินมากขึ้น (ชอย สุขพินิจ)

วิธีที่ 23 เปล้าน้อย พะเนียงหัด และเป็ดยืด ใช้แก่นเปล้าน้อย เปลือกต้นพะเนียงหัดและ แก่นเป็ดยืด อย่างละช้อนนิ้วมือ ใช้น้ำ 1 ชัน ต้มให้น้ำเดือด 15 นาที แล้วกินแทนน้ำ 1 แก้ว (พะเนียง หัดอยู่ในป่าช้า) (ทองสา เจริญตา)

ตอนที่ 2.7 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดภาวะอาหารเป็นพิษ

หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบำบัดภาวะอาหารเป็นพิษ ดังนี้

วิธีที่ 1 รากจืดดอกม่วง รากจืดดอกม่วงช่วยดูดพิษที่มีฤทธิ์ร้อนจากเห็ด กลอย อาหารทะเล แมงดาถ้วยและเชื้อจากหน่อไม้ปิบ มีวิธีใช้ 4 วิธี ดังนี้

1.1 กินใบสด ถ้าลูกเห็ดเอาแค้ใบก็พอแล้ว ส่วนมากใช้ใบจากต้นที่อายุประมาณ 1 ปี ขอให้ใช้ใบแก่จัด ใบอ่อนไม่เอา ขยี้ผสมน้ำ กินน้ำเลย หรือเคี้ยว 6 ใบ กินน้ำเลย คายกากทิ้งไป ถ้ายังไม่ดีขึ้นให้กินซ้ำใหม่อีกครั้ง กินได้เรื่อยๆ

1.2 ใบสดคั้นน้ำกิน เอาใบรากจืดมา 1 กำมือ ต้มให้เหลือ ผสมน้ำพอประมาณ คั้นเอาแต่น้ำกิน หรือนำมาใส่เครื่องปั่นกับน้ำสะอาด กรองเอาแต่น้ำมากิน รับรองว่า 20 นาที หาย

1.3 ต้มน้ำกิน

1.3.1 ใบและเถารากจืด เอารากจืดดอกม่วงทั้งใบและเถาประมาณ 1 กำมือ ต้มกับน้ำ

2 – 3 ถ้วย พอเดือดสักครู่ ทิ้งไว้ให้เย็น กินต่างน้ำ แก้วพิษได้หมดเลย พิษจากกินเม็ดลำโพง แมงกะพรุน เห็ดพิษ กลอยพิษ ก็ใช้ได้ผล หมอพื้นบ้านบางรายใส่ตากวางและตะไคร้ต้นด้วยเพื่อแต่งกลิ่นและแต่งสี น้ำต้มที่ได้จะเป็นสีแดงและหอมตะไคร้

1.3.2 รากรางจืด ใช้รากรางจืด 1 กำมือ น้ำ 500 มิลลิลิตร ต้มประมาณ 5 นาที เอามา กินต่างน้ำ ส่วนใหญ่กิน 500 มิลลิลิตร อาการเมาเห็ด/ แมกกลอยก็ดีขึ้นแล้ว

1.4 ฝนกิน เอาเถารางจืดดอกม่วง 2 ข้อนิ้วมือ มาฝนกับน้ำสะอาดให้ข้นๆ แล้วนำมากิน ใช้น้ำประมาณ 1 แก้ว เมาเห็ด แมกกลอย เบื่อปลาหมึกก็ใช้ได้ ถ้าอาการรุนแรงกินซ้ำได้ทุก ½ -1 ชั่วโมง (สอย เพชรฤทธิ, สมาน นราดล, หลวงพ่อวิบูล คุณากร, มา หินเพชร, หนูออน ตาลพรศรี, บุญนา ระหว่า, ทองผา ปะติโยเก, บุญริน ฝาระมี, สีนวน ทูมแสง, ทรวง ขวัญมา, สมยา รัตนพลธิ)

วิธีที่ 2 ย่านางแดง ใช้ได้หลายวิธี ดังนี้

2.1 กินใบสด เอาใบย่านางแดงมาสัก 1 กำมือ ขยี้ เคี้ยวกลืนน้ำ ช้ำได้เหมือนกับรางจืด

2.2 ต้มน้ำกิน เอาย่านางแดง 15 ใบ ต้มน้ำ 3 แก้ว ต้มน้ำพอเดือด กินบ่อยๆ หรือใช้เถา ย่านางแดง 3 - 5 ท่อน ไปต้มกับน้ำ 3 แก้ว จนเดือดและน้ำออกสีแดง ต้มต่างน้ำ

2.2 ฝนกิน เอาเถา ย่านางแดงมาฝนกับน้ำสะอาด 1 แก้ว ฝนจนน้ำขุ่นข้น นำมาดื่มบ่อยๆ รักษาได้ทั้งกินผิดต่างๆ ไปและพิษจากเห็ด กลอย และเม็ดลำโพง (สมาน นราดล, หลวงพ่อวิบูล คุณากร, สำเร็จ เพียนู, ฟอง อุทัย, ยวน หนองแคน)

วิธีที่ 3 รางจืดดอกม่วงและย่านางแดง เอาใบรางจืดดอกม่วงกับใบย่านางแดงอย่างละ 5 ใบ เอามาใส่น้ำ 1 แก้ว ต้มเดือดประมาณ 5 นาที รางจืดดอกม่วงเอาทั้งใบและเถา คนละครึ่งกับย่านางแดง กินซ้ำได้ทุก 2 ชั่วโมง แค่นี้ก็เอาอยู่แล้ว ยาแผนปัจจุบันแพ้สองตัวนี้ เมาเห็ด แมกกลอย แพ้อาหารทะเล พิษจากเม็ดละหุ่ง/เม็ดลำโพงก็ใช้สูตรนี้ได้ (ล้วน แพทย์สา)

วิธีที่ 4 รางจืดดอกม่วง ย่านางแดงและย่านางเขียว ให้เอา 1) รางจืดดอกม่วง ½ กำมือ 2) ย่านางเขียว 1 กำมือ และ 3) ย่านางแดง 1 กำมือ เอาทั้ง 3 อย่างมารวมกัน ใส่น้ำ 2 กระบวย ต้ม เหลือ 1 กระบวย กิน 1 แก้ว ถ้าอาการยังไม่ทุเลากินต่อหลังอาหารเช้า กลางวัน เย็น จนกว่าจะตดหรือ ถ่าย ท้องจะยุบลง กินได้ถึง 3 วัน ไม่เกิน 5 วัน ถอนพิษทุกอย่างในร่างกายออก ทั้งพิษจากเห็ดหรือ ลำโพงก็ใช้ได้ผลดี (ทรงพล เดชพันธ์)

วิธีที่ 5 หมี่เหม็น (หมี่) เอาใบหมี่เหม็นมาสัก 1 กำมือ มาตำให้ละเอียด คั้นเอาน้ำกิน ครั้ง เดียวก็หาย (มา หินเพชร)

วิธีที่ 6 จางจืด ใช้รากจางจืดฝนกับน้ำกินบ่อยๆ ไม่อันตราย ถ้าเป็นยาม้า/ยาบ้า/สบูดำ/พิษจากเห็ด กลอย กินปุบจะหายทันที (อาน อุทโท, พรหมมา จันทะแสน)

วิธีที่ 7 โลดทะนงแดง (นางแซงแดง) เอาloedทะนงแดงมาฝนกับน้ำข้าวข้าว 50 มิลลิตร ฝนจนน้ำข้น กินทีเดียวจะอาเจียนออกมา พิษจากเห็ดหรือพิษจากเม็ดลำโพงก็ใช้วิธีเดียวกัน (พอง อุทัย, ทรวง ขวัญมา)

วิธีที่ 8 ว่านขมิ้นดำ ใช้ว่านขมิ้นดำ 1 หัว เคี้ยวกิน ดื่มน้ำตาม แก้วพิษจากเห็ด พิษจากเม็ดลำโพงหรือสบูแดงได้ดี (สอย เพชรฤทธิ์)

วิธีที่ 9 ว่านขอทองแก เอาว่านขอทองแก 4-5 หัว ล้างให้สะอาดมาเคี้ยวกลืนเลย รักษาอาหารเป็นพิษได้ทุกชนิด (ทรวง ขวัญมา)

วิธีที่ 10 เครือเขามวกขาว เอาเถาเครือเขามวกขาวมาฝนกับน้ำสะอาดจนน้ำข้นๆ ให้ผู้ป่วยกินน้ำ ไม่นานก็หายเมาเห็ด (นิน ทะนุบำรุง)

วิธีที่ 11 ปลาไหลเผือก (เอียนต๋อน, หยิกบ่ถอง, พญารากเดียว) ถ้าเมาเห็ด เมาหอยจนท้องเสียหรืออาเจียน ให้เอารากปลาไหลเผือกอายุ 6 ปี ขึ้นไป ฝนกับน้ำจนข้นข้นสัก 1 แก้ว กินเช้า-กลางวัน-เย็นเลย (หลวงพ่อวิบูล คุณากร)

วิธีที่ 12 แขนขึ้นาก ฝนรากแขนขึ้นากกับน้ำธรรมดา ต้องใช้น้ำ 1 ขันใหญ่ๆ ฝนจนน้ำข้นข้น กินให้หมด กินมากๆ ดี ไม่อันตรายและหายเร็ว (ยวน หนองแคน)

วิธีที่ 13 กระบก เอาเปลือกไม้กระบกมาประมาณ 1 กำมือ แขน้ำจนออกสี (1 แก้ว) ประมาณ 10 นาที กิน หรือเคี้ยวกลืนเลย ไม่มีอันตราย อาหารเป็นพิษใช้ได้ผลดี (บัน เชื้อคำฮัด)

วิธีที่ 14 ขนุนหนัง เอารากขนุนหนังมาฝนกับน้ำข้าวข้าวประมาณครึ่งแก้ว ฝนจนน้ำมันข้น ดื่มครั้งเดียว อาการอาเจียนรุนแรงจะหายเลย (ชอย สุขพิณิจ)

วิธีที่ 15 หนามหัน ใช้ยาฝนจากรากหนามหัน ถ้าท้องเสียต้องฝนกหรือฝนทางหัวของรากกับน้ำสะอาดให้ข้นๆ กินเป็นระยะ จนหยุดถ่ายซึ่งเป็นการรักษาอาการท้องเสีย แต่ถ้าฝนทางปลายรากกับน้ำสะอาดให้ข้นๆ ให้ผู้ป่วยกินเป็นระยะ จนหยุดอาเจียน ซึ่งเป็นการรักษาอาการอาเจียน [ฝนก (หัว) ห้ามถ่าย ฝนปลายห้ามราก] (ทองสา เจริญตา)

วิธีที่ 16 พุงแก (ไซซู) เอาต้นพุงแกหรือไซซูขนาดนิ้วหัวแม่เท้า ยาวสักสองคืบ ตัดมาขูดให้เป็นขุยประมาณ 1 กำมือ ใส่ น้ำ 1 แก้ว กินเฉพาะน้ำ สัก 10 นาที ก็ไม่อาเจียนแล้ว ใช้รักษาอาการอาเจียนรุนแรงได้ (หนูออน ตาลพรศรี)

วิธีที่ 17 รากจืดกับเห็ดแดง (เห็ดจากไม้แดง) เอาเห็ดที่เกิดจากต้นไม้ที่เป็นไม้แดงซึ่งเป็นไม้

เนื้อแข็ง 1 กำมือ เอามาผสมกับรังจืด 1 กำมือ ใส่น้ำท่วมยา แล้วเอามาต้มให้เดือด กินได้เลย กินหม้อเดียว ประมาณ 2-3 ถ้วย กินติดต่อกันเลยหรือกินต่างน้ำไปได้เลย (บุญเพ็ญ ผ่านโพธิ์คำ)

วิธีที่ 18 สมัดน้อย สมัดใหญ่ และรากต้นพวงพีแดง พวกที่เบื่อเห็ด เบื่อหอย เบื่อทุกอย่างให้ใช้ยาสามราก คือ รากต้นสมัดน้อย รากต้นสมัดใหญ่ และรากต้นพวงพีแดง ให้เอารากสามอย่างหาขุดมาไว้ เมื่ออาหารเป็นพิษก็ฝนกินหายหมดเลย พวกแสลง แม่ลูกอ่อน ผิดสำแดงฝนกินหายทันที เวลาฝนใช้สัดส่วนเท่า ๆ กัน กินครั้งเดียวก็หาย แล้วแต่เราจะกิน ประมาณ 2-3 ชั่วโมงกินครั้งก็ได้ (บุญเลิศ อนุศรี)

วิธีที่ 19 ว่านรางจืด สำโรง และถ่านหุงข้าว ถ้าอาหารเป็นพิษหรือเมาเห็ดพิษ ผู้ป่วยมักจะมีอาการเวียน มึนงง อาเจียนและท้องเสีย ให้เอาหัวว่านรางจืด 2 หัว เปลือกสำโรง 50-60 กรัม ถ่านหุงข้าว (ไม้อะไรก็ได้) 2 ก้อนใหญ่ ทั้ง 3 อย่าง ใส่น้ำประมาณ 700 มิลลิลิตร ต้มให้นานจนเหลือ 350 มิลลิลิตร ทิ้งให้เย็น ผสมน้ำเจี๊ยะจาง ข้าวสารข้าวเหนียวกำมือหนึ่ง โรยลงไปในยา เอน้ำมาดื่มถอนพิษ จิบน้ำครั้งละครึ่งช้อนโต๊ะ กินข้าวยาได้เรื่อยๆ จนกว่าอาการจะดีขึ้น มากไปก็ไม่เป็นไร ยาที่ได้จากการต้มข้าวสารเหลือน้ำน้อย เอน้ำเจี๊ยะจางได้ กินได้เรื่อยๆ ขับเหงื่อออก ตาจะสว่างก่อน จะมองเห็นหน้าคนก่อน คนที่ถูกผักหวานเมาก็ใช้ได้ (ปัจจุบันมีต้นไม้ชนิดหนึ่งคล้ายผักหวาน ชาวบ้านเก็บมากิน แล้วเกิดพิษ) (พระอาจารย์ธาดรี อุป.ปลวณ.โณ)

วิธีที่ 20 รวงแดงกับรางจืด เอาเถารวงแดง (ต้นมันจะแดง) คู่กับเถารางจืด 2 อย่าง มาฝนแล้วกินน้ำ เป็นยาแก้อาเจียนได้เป็นอย่างดีเลย (พยนต์ โอภาษ)

วิธีที่ 21 เครื่องหมายขวากกับจวงหอม ถ้ากินเห็ดพิษ ยาที่ใช้ประจำในหมู่บ้านเป็นยาฝน คือ 1) เถาเครื่องหมายขวาก 2) แก่นจวงหอม เอาสมุนไพรทั้ง 2 ชนิดมาฝนกับหินจนน้ำขุ่น ผสมน้ำ 1 แก้ว ให้ผู้ป่วยกิน ถ้าอาการไม่หนัก 1 แก้วก็หาย ถ้าอาการหนัก ต้องกินซ้ำอีกทุก 2 ชั่วโมง (ประเสริฐ แห่งหิน)

วิธีที่ 22 แก้มอัน ตากวง ตาไก่ โตไม้รัฐล้ม รากกระเพราแดง ตะไคร้หอมและแห้วหมู เอาแก้มอัน (เป็นต้นไม้ขนาดกลาง ผิวเปลือกหนา ใบคล้ายใบหว่า) ตากวง ตาไก่ โตไม้รัฐล้ม รากกระเพราแดง ต้นตะไคร้หอม และแห้วหมู ทุกอย่างเท่าๆ กัน ใส่น้ำท่วมยา ต้มเดือดประมาณ 10 - 15 นาที พอยาออกก็เอามากินได้เลย กินแรกๆ ก็จะอาเจียนออกมา ถ้ายังไม่อาเจียนก็กินไปเรื่อยๆ กินไปจนยาออกฤทธิ์ที่ผู้ป่วยทั้งอาเจียนทั้งถ่าย พออาเจียนออกมาแล้วก็จะหยุด ควรดอาหารจำพวกไก่ หน่อไม้ อาหารที่เผ็ดจัด เค็มจัด และงดดื่มเหล้า สุบบุหรี่ (สิงห์ บรรเทาโฮม)

ตอนที่ 2.8 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดพิษจากสารเคมี

หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบำบัดพิษจากสารเคมี เช่น ยาฆ่าแมลง ยากำจัดวัชพืช เป็นต้น ดังนี้

วิธีที่ 1 รางจืดดอกม่วง การใช้รางจืดดอกม่วงบำบัดพิษจากสารเคมีวิธีการดังนี้

1.1 กินใบสด ต้องกินใบรางจืดสดก่อนออกไปฉีดยาฆ่าแมลงแค่ 6-8 ใบ กลับมาก็ต้องกินอีก หลังกลับมาให้กินอีก 6 ใบ เอาใบสมบูรณ์ (หลวงพ่อวิบูล คุณากร, สมาน นราดล, สำเรียน วงษ์ณะรัตน์, พยนต์ โอภาณี)

1.2 คั้นน้ำกิน ใช้ใบและเถารางจืดดอกม่วง 1-2 กำมือ ตำให้ละเอียด คั้นเอาน้ำหรือผสมน้ำ ขาวข้าวต้มบ่อยๆ จนกว่าอาการผิดปกติจะดีขึ้น (หลวงพ่อวิบูล คุณากร, สมาน นราดล, สำเรียน วงษ์ณะรัตน์)

1.3 ต้มกิน ถ้าได้รับยาฆ่าแมลงมากๆ เอาใบรางจืดแก่ๆ 2 กำมือ นำมาต้มกับน้ำ 3 แก้ว ต้มให้เดือดประมาณ 10 นาที ทิ้งไว้ให้เย็น กินแทนน้ำหรือกินก่อนอาหารเช้า-กลางวัน-เย็น ครั้งละแก้วก็ได้ (หลวงพ่อวิบูล คุณากร, สมาน นราดล, สำเรียน วงษ์ณะรัตน์, หนูออน ตาลพรศรี, นิรันดร อภิบาล, บัน เชื้อคำฮอด, ทรวง ขวัญมา)

วิธีที่ 2 ย่านางแดง มีทั้งยาต้มและยาฝน ดังนี้

2.1 ต้มกิน เอาย่านางแดงทั้งเถาทั้งใบ 1 กำมือ ต้มกับน้ำ 3 แก้ว ต้มให้เหลือ 1 แก้วครึ่ง กินก่อนอาหารเช้า-กลางวัน-เย็น ครั้งละแก้ว โรงพยาบาลเจาะเลือดจะไม่เจอสารพิษ (หนูออน ตาลพรศรี, บัน เชื้อคำฮอด)

2.2 ฝนกิน เอารากย่านางแดงมาฝนกับน้ำสะอาดครึ่งแก้ว ฝนให้น้ำขุ่นข้น กินก่อนอาหารเช้า-กลางวัน-เย็น ครั้งละแก้ว แก้วพิษจากยาฆ่าแมลงได้ (นิน ทะนุบำรุง)

วิธีที่ 3 ย่านางเขียว เอาใบย่านางเขียว 1 กำมือ ตำให้ละเอียด คั้นน้ำ กรองเอากากออกแล้วกินเลย กินครั้งเดียว หรือสองสามครั้งก็หายแล้ว ขับพิษจากยาฆ่าหญ้าและยาฆ่าแมลงได้ดี (ล้วน แพทย์สา)

วิธีที่ 4 รางจืดและย่านางแดง ให้เอาเถาและใบรางจืดและย่านางแดงเสมอกาก ต้ม 3 เอา 1 เอาน้ำกินประจำก็จะหายจากพิษยาฆ่าแมลง/ยาฆ่าหญ้าในการทำไร่ ทำนา ทำสวน (พรมมา จันทะแสน)

วิธีที่ 5 ว่านกำลั่มมาขาว เอาว่านกำลั่มมาขาวมา 1 หัว เคี้ยวกลืนเลย กินซ้ำได้อีกประมาณ 3 ครั้ง กินครั้งหนึ่งประมาณ 1 ช้อนนิ้วมือ กินแค่นี้ก็หายเลย นอกจากใช้รักษาอาการปวดหัว คลื่นไส้อาเจียน จากพิษยาฆ่าหญ้าได้แล้ว ยังรักษาอาการเมารถเมาเรือ ปวดท้อง ท้องเสีย และแก้อาการเมาสุราได้ด้วย ควรพกติดกระเป๋าไว้ (ยวน หนองแคน)

วิธีที่ 6 ว่านรางจืด ผู้ที่ได้รับสารพิษจากยาฆ่าแมลงหรือยาฆ่าหญ้ามักมีอาการคลื่นไส้ มีนหัว หรือมีผื่นขึ้น ให้ใช้ว่านรางจืดรักษา ซึ่งมีวิธีใช้ 3 วิธี ดังนี้

6.1 เคี้ยวกิน ถ้าไม่มีไฟ ให้เคี้ยวกินได้เลยสักประมาณ 1 ounculi เคี้ยวแล้วกลืนเลย ครั้งเดียว ได้ผล ถ้ากินรางจืดแล้วอาการดีขึ้น หลังจากเคี้ยวกลืนไปแล้วเอามาต้มกินต่อถ้ามีพิษมาก กินวันละ 2 หัว เข้า-เย็น ต่ออีก 3 วัน เกี่ยวกับสารเคมี

6.2 ต้มกิน ใช้หัวว่านรางจืด (เป็นว่านเหมือนขมิ้น) เอาหัวว่านรางจืดมาต้ม 2 หัว ต้มใส่น้ำ ประมาณ 1 แก้ววัด ต้มให้เดือดสัก 5-10 นาที ให้นำว่านออก แล้วเอาน้ำมาดื่ม ช่วยลดอาการปวดหัวได้

6.3 ทาผื่นคัน เมื่อไปที่นาแล้ว มีผื่นคันขึ้นตามผิวหนัง ก็ตำหัวว่านรางจืด เอาน้ำว่านรางจืดมาทาผื่นที่ผิวหนังได้เลย (สิงห์ บรรเทาโสม)

วิธีที่ 7 โลดทะนงแดงกับรางจืด เอาโลดทะนงแดง 1 ราก (ประมาณ 1 คีบ) กับเถารางจืด 3 ช้อนนิ้วมือ (1 นิ้วชี้) ต้มกับน้ำ 250 มิลลิลิตร (1 แก้ว) คู่กัน พอเดือด เอามากินต่างน้ำ ถ้าเราไปทำนา เอายาฆ่าแมลงไปฉีด แล้วมีนงไม่มีแรงก็ใช้โลดทะนงแดงกับรางจืดต้มน้ำดื่มไปเรื่อยๆ (ชอย สุขพินิจ)

วิธีที่ 8 รางจืดดอกม่วง ย่านางเขียว ย่านางแดงและนางพญาเสือโคร่ง ให้เอา 1) รางจืดดอกม่วง 1 กำมือ 2) ย่านางเขียว 1 กำมือ 3) ย่านางแดง 1 กำมือ และ 4) นางพญาเสือโคร่ง 1 กำมือ (เป็นตัวควบคุมไม่ให้ยาออกฤทธิ์แรงเกินไป) เอาทั้ง 4 อย่างมารวมกัน ใส่น้ำ 2 กระบวย ต้มให้เหลือ 1 กระบวย กิน 1 แก้ว จะช่วยถอนพิษได้ ถ้าอาการไม่ทุเลากินต่อหลังอาหารเช้า กลางวัน เย็น กินได้ไม่เกิน 5 วัน ใช้รักษาผู้ป่วยที่ได้รับพิษจากยาฆ่าแมลงได้ ซึ่งผู้ป่วยมักมีอาการปวดหัว (ทรงพล เดชพันธ์)

วิธีที่ 9 ใผ่ตาน รางจืดดอกม่วงและย่านางแดง เอารากใผ่ตาน (ภาษากลางเขาเรียก “พุทซา”) รางจืดดอกม่วง (ใช้ทุกส่วนทั้งใบ ทั้งเถา) ย่านางแดง (เอารากหรือลำต้นแก่ๆ) เอารวมกันทั้งสามอย่างประมาณสักกำเล็กๆ หรือ 1 อ้อมมือ (ภาษาอีสาน) เอามาต้ม ใช้น้ำประมาณครึ่งลิตร ต้มประมาณสัก 5 นาที ตอนแรกก็กินต่างน้ำ ถ้ายังไม่หายปวดหัว คลื่นไส้ ก็กินซ้ำได้ (สมยา รัตนพลธิ์)

วิธีที่ 10 ตะไคร้บ้าน ตะไคร้หอมและกะเพราป่า (อิตู่ลาว) ให้เอา 1) ตะไคร้บ้าน 2) ตะไคร้หอม 3) กะเพราป่าหรืออิตู่ลาวทั้งต้น อย่างละ 1 กำมือ น้ำ 1 ชัน ต้มกับน้ำตาลทรายแดง พอเดือด ทิ้งไว้ให้พออุ่นๆ นำมาดื่มต่างน้ำเลย รักษาอาการปวดหัว มีนงจากยาฆ่าแมลงและยาฆ่าหญ้า (ชอย เพชรฤทธิ์)

วิธีที่ 11 ขมิ้นเครือ สาบเสือ รางจืดดอกม่วงและไมยราบ ใช้เถาขมิ้นเครือ หัวสาบเสือ ใบและเถารางจืดดอกม่วง และไมยราบทั้งต้น โดยเอาเถาขมิ้นเครือมาฝานแล้วตากแห้งหรือเอาสดมาเลย และหัวสาบเสील้างให้สะอาด นำมาทุบหรือหั่น (หัวสาบเสือกมีกลิ่นหอม) เอาทั้ง 4 อย่าง เสมอภาคมาต้มกับน้ำ ประมาณ 4 แก้ว ต้มให้เหลือสองแก้ว แล้วก็กินเช้า – เย็น ประมาณ 3 วัน ยาล้างสารพิษ ยาฆ่าหญ้าหรือยาฆ่าแมลง ล้างออกหมดทุกอย่าง ช่วงที่กินยาห้ามดื่มเหล้าทุกชนิดเพราะพิษจะออกทันที (สฤติ ศรีสวัสดิ์)

วิธีที่ 12 มะเฟืองเปรี้ยว ไพล ขมิ้นชัน ขมิ้นนางคำ และกระชาย ให้เอา

- 1) มะเฟืองเปรี้ยว 1 ลูก
- 2) หัว ใพล 1 ซีด
- 3) หัวขมิ้นชัน 1 ซีด
- 4) หัวขมิ้นนางคำ 1 ซีด
- 5) หัวกระชาย 1 ซีด
- 6) เกลือ 1 ช้อนโต๊ะ
- 7) น้ำตาล 1 ซีด

เอามาตำรวมกัน แล้วคั้นเอาน้ำดื่ม เข้า – เย็น จนกว่าอาการจะดีขึ้น แก้พิษจากการฉีดยาฆ่าแมลง/ยาฆ่าหญ้าในการทำไร่ ทำนา ทำสวนได้ผลดีมาก (สืนวน ทุมแสง)

วิธีที่ 13 จางจิต เสดตพังพอนและสมุนไพรรสฝาด ถ้าได้รับพิษจากยาฆ่าหญ้า มี 3 วิธี ดังนี้

13.1 ยากิน เอารากจางจิต 1 กำมือ ใส่ น้ำ 3 ถ้วย ต้มเคี่ยวให้เหลือ 2 ถ้วย ต้มก่อน 1-2 ถ้วย จากนั้นดื่มต่างน้ำทั้งวันสัก 1 วัน (อาน อุทโท)

13.2 ยาทาแผล ถ้ามีแผลพุพองใช้ใบเสลดพังพอนตัวผู้และตัวเมีย ทั้ง 2 อย่าง ขยี้ ใส่ Alcohol 70 % หรือน้ำเหล้ามาเป็นกระสาย พอกแผล ถ้าไม่มีเสลดพังพอนตัวผู้/ตัวเมีย หรือใช้ใบพลูแทนได้ ถ้าเป็นแผลเรื้อรังให้ใช้เปลือกพะเนียงหัด (สองสลึง) ไม้ นางจิ้งจิว เปลือกตะคอง (หนามคอง) และไม้ นางยู้ บดผง ผสมกันเสมอภาค ใส่ น้ำให้ยาข้นๆ นำไปใส่แผลหายเลย หายแน่นอน (อาน อุทโท)

13.3 ยาอาบ เอาสมุนไพรรสฝาดมาต้มอาบ เช่น ต้นจาน กวาวเครือแดง เป็นต้น เอาเอามาต้ม ถ้าไม่มีให้เอาเปลือกรกฟ้ามาต้ม เปลือกไม้เต็ง ประดู่ เป็นต้น นำมาต้มอาบก็ยู่บได้เหมือนกัน (อาน อุทโท)

ตอนที่ 2.9 สมุนไพรรู้ใช้ในการบำบัดอาการลมพิษ

หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบำบัดอาการลมพิษ ดังนี้

วิธีที่ 1 ใบพลู ใช้ใบพลูกินหมาก (ปริมาณที่ใช้ขึ้นอยู่กับความมากน้อยของผื่นลมพิษ) นำใบพลูมาล้างให้สะอาด แล้วโขลกให้ละเอียด ใส่เหล้า 40 ดีกรี หรือแอลกอฮอล์ก็ได้ เอามาทาผื่นวันละ 2-3 ครั้ง ก็หายแล้ว (หลวงพ่อบุญล คุณากร, มา หินเพชร, ทรวง ขวัญมา)

วิธีที่ 2 ตำลึง มี 2 วิธี ดังนี้

2.1 ใบตำลึงกับเหล้าขาว เอาใบตำลึงแก่ๆ 1 กำมือ มาโขลก ใส่เหล้าขาว เอามาทาผื่นลมพิษ ถ้าไม่มีเหล้าขาวให้เอาน้ำชาขาวมาผสมแทน ได้ผลเช่นกัน หากฉุกเฉินก็ขยี้ใบตำลึงแล้วเอามาทาผื่นลมพิษได้เลย

2.2 เถาตำลึง ใช้เถาตำลึงแก่ๆ ทูๆ เอาน้ำมาทาผื่นลมพิษ ถ้ายังไม่หายก็ทำซ้ำไปเรื่อยๆ (หลวงพ่อบุญล คุณากร, เมย รามฤทธิ์, ล้วน แพทย์สา, สมยา รัตนพลี)

วิธีที่ 3 ใบรางจืดดอกม่วง ใช้ใบรางจืดดอกม่วงสด ใบอ่อนๆ ต้มกิน ดีมากเลย หรือต้มอาบด้วยก็ได้ ต้องเอาใบอ่อน หรือหากฉุกเฉินเอายอดรางจืดมาขยี้แล้วทาผื่นลมพิษได้เลย (บุญหนา ระหว่า)

วิธีที่ 4 ไบกระโดน เอาไบกระโดนแก่ๆ มาเคี้ยวแล้วก็พ่นลงไปฟ่นลมพิษ (ชอย สุขพิณิจ)

วิธีที่ 5 ไบขนุน ใช้ไบขนุน เอาไบอ่อนมาเคี้ยวแล้วพ่นลงไปฟ่นลมพิษ (ชอย สุขพิณิจ)

วิธีที่ 6 ขมิ้นชัน เอาหัวขมิ้นชันมาฝนกับน้ำข้าวข้าว แล้วเอามาทาฟ่นลมพิษ (ชอย สุขพิณิจ)

วิธีที่ 7 ไบมะระขึ้นกับดินจอมปลวก เอาไบมะระขึ้นกับดินจอมปลวกแล้วเอามาทาฟ่นลมพิษ (ชอย สุขพิณิจ)

วิธีที่ 8 หัวว่านนางคำ เอาหัวว่านนางคำมาฝนกับน้ำสะอาด แล้วเอาน้ำมาทาฟ่นจะยุบ เมื่อแห้งแล้ว ยังไม่หายทาซ้ำได้อีก (นิรันดร อภิบาล)

วิธีที่ 9 รากกระพังโหม เอารากกระพังโหมส่วนหัวมาทุบให้ซ่ำๆ ผสมน้ำ แล้วก็คั้นเอาแต่น้ำมาทาฟ่นจากลมพิษ (สมยา รัตนพลธิ)

วิธีที่ 10 รากมะกล่ำตาแดง ส่วนมากจะเอารากมะกล่ำตาแดงมาฝนทาฟ่นลมพิษ วิธีนี้ดีที่สุดเลย ถ้ามันหายไปแล้วจะไม่ขึ้นอีก (ถ้าเอาน้ำเหล้าใส่กับใบพลูมันจะยุบไปไม่นาน ประมาณ 2-3 ชม. จะขึ้นมาใหม่ ถ้าอากาศเปลี่ยนแปลง) ถ้าเป็นมากๆ เอามะกล่ำตาแดงทั้งต้นทั้งยอด ทั้งเถา 1 กำมือ ใส่ในน้ำ 1 ถ้วยชา ต้มให้เดือด กินถ้วยชาเดียวพอ อย่ากินมาก ถ้าไม่จำเป็นไม่ควรกินเพราะจะทำให้เมาได้ ถ้าเป็นลมพิษจะไม่เมา เป็นไม่มากก็ไม่ให้ดื่ม ถ้าเป็นมากๆ ถึงดื่มได้ เพราะมันอันตราย (สิงห์ บรรเทาโฮม)

วิธีที่ 11 เสดดพังพอนตัวเมียกับดินสอพอง เอาใบเสดดพังพอนตัวเมียกับดินสอพองมาตำผสมกัน ผสมกับน้ำเล็กน้อย ใช้ทาบริเวณที่เป็นลมพิษ ใช้ทาบ่อยๆ ฟ่นจะยุบลง (หมอสีนวน ทุมแสง)

วิธีที่ 12 เสดดพังพอนตัวเมียกับเหล้าขาว เอาใบเสดดพังพอนตัวเมียมาตำให้ละเอียด ใส่เหล้าขาวหรือแอลกอฮอล์ลงไปผสม นำมาทาฟ่นลมพิษ (อาน อุทโท)

วิธีที่ 13 เครื่องสำอางพระอินทร์ เสดดพังพอนตัวเมียกับเหล้า เอาเครื่องสำอางพระอินทร์ผสมกับใบเสดดพังพอนตัวเมีย ตำพอหยาบ แช่เหล้า 40 ดีกรี ทาวันละ 2-3 ครั้งก็หาย (ทรวง ขวัญมา)

วิธีที่ 14 ถั่วแฮกับกล้วยดิบ เอาต้นถั่วแฮทั้งต้น 1 กำมือกับใบกล้วยดิบพอประมาณ มาผสมกัน ต้มกับน้ำประมาณ 500 มิลลิลิตร ต้มให้เดือด นำมากินแทนน้ำ จะหายฟ่นคัน (ยวน หนองแคน)

วิธีที่ 15 ว่านชกมดลูก ว่านเอ็นเหลือง ว่านมหาเมฆและขมิ้นชัน การใช้มี 2 รูปแบบ ดังนี้

15.1 ทำน้ำหมัก ถ้าเป็นลมพิษ ฟ่นสีแดงและคันให้ใช้น้ำหมัก โดยเอาผลไม้ หรือว่านชนิดไหนก็ได้ จำพวกว่านชกมดลูก ว่านเอ็นเหลือง ว่านมหาเมฆและขมิ้นชัน พวกนี้ใช้ได้หมด เอาเสมอภาค นำว่านมาล้างให้สะอาด ผ่าเป็นแว่น ๆ **วิธีทำน้ำหมัก** ให้เอา 1) ว่านสดๆ ล้างให้สะอาด 3 กิโลกรัม ว่านผ่าเป็น 2 ซีกก็พอ 2) น้ำตาลทรายแดง 1 กิโลกรัม และ 3) น้ำ 5 ลิตร หมักทิ้งไว้ประมาณ 4 เดือน ก็ใช้ได้แล้ว ถ้ามีว่านชกมดลูกอย่างเดียวก็ได้ผล หรือใช้ 4 อย่างเลยก็ได้ ใช้น้ำฝาดทาแก้คันจากฟ่นลมพิษได้

15.2 สมุนไพรสด ถ้าไม่หมัก ใช้สดก็ได้ เอาขมิ้นชันใส่กับว่านเอ็นเหลือง ว่านมหาเมฆ ว่านชั้กมตุลุกหัน/ผาน ใบผักแป้น(ใบต้นกุยฉ่าย) มาตำรวมกันกับข้าวสารจ้าว ทำให้ละเอียด เอน้ำเหล้าขาวเป็นกระสาย ทาพื้นลมพิษจะยุบไปเลย ทาพอมันแห้งแล้ว ยังคันทาอีก ทาแค่ 3 รอบ ลมพิษก็หาย (สมาน นราดล)

วิธีที่ 16 ตุงกา ผักแป้น และข้าวจ้าว (แดง) เอาเปลือกตุงกา ใบผักแป้น(ใบกุยฉ่าย) เมล็ดข้าวจ้าว(แดง) เสมอภาค ตำแหลกๆ พอประมาณ ผสมน้ำ ทาพื้นลมพิษทั้งตัว (ทองสา เจริญตา)

วิธีที่ 17 ผักแป้นกับข้าวสารเจ้า เอาข้าวสารจ้าว 1 กำมือใส่ครกตำผสมกับผักแป้น (ใบกุยฉ่าย) 1 กำมือ เอามาทาพื้นลมพิษ มันจะเหมือนกันกับคาลาไมล์ทาบนพื้นลมพิษ จะหายคันและไม่นานผื่นก็ยุบ (หนูออน ตาลพรศรี)

ตอนที่ 2.10 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดอาการอาเจียนเป็นเลือด

2.10.1 สมุนไพรที่ใช้บำบัดอาการอาเจียนเป็นเลือดทั่วไป

หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบำบัดอาการอาเจียนเป็นเลือดทั่วไปที่ไม่ทราบสาเหตุ ดังนี้

วิธีที่ 1 ว่านกาบหอย ใช้ใบว่านกาบหอย (ว่านหอยแครง) 10 ใบ ต้มกับน้ำ 1 ถ้วยแก้ว ใส่ น้ำตาลทรายเล็กน้อย เอน้ำมาดื่มวันละ 2 ครั้ง เช้า-เย็น ติดต่อกัน 7 วัน อาการอาเจียนเป็นเลือดจะหาย ดี (ทรวง ขวัญมา)

วิธีที่ 2 กระเม็งสด เอาต้นกระเม็งสดๆ ใช้ทั้ง 5 (ราก ต้น โคน ใบ ดอก) หนึ่งกำมือใหญ่ล้างให้ สะอาดใส่ครก ตำให้ละเอียด แล้วเอาเหล้าขาวประมาณ 30 มิลลิลิตร ใส่รวมลงไป คั้นเอาแต่น้ำให้คนป่วย ที่อาเจียนเป็นเลือดดื่มครั้งเดียวให้หมด ทำดื่มเช้า-เย็น ติดต่อกันเป็นระยะ จนหยุดอาเจียนเป็นเลือด (สีนวน ทุมแสง)

วิธีที่ 3 ขมิ้นชันและว่านเอ็นเหลือง ไม่ว่าจะอาเจียนเป็นเลือดจากแผลในกระเพาะอาหาร ตับ แข็ง หรือโดนซัอมมาแล้วเลือดตกในให้รักษาชั่วคราวก่อนโดยเอาขมิ้นชันและว่านเอ็นเหลืองอย่างละหยิบมือ เอามาใส่น้ำ 3 แก้ว ต้มเหลือ 1 แก้ว กินทุก 2 ชั่วโมง (หลวงพ่อวิบูล คุนการ)

วิธีที่ 4 ว่านปลาไหลใหญ่ เอาว่านปลาไหลใหญ่ (คล้ายขมิ้น) เอาหัวมาต้ม 1 หัว กับน้ำ ประมาณ 1 ชันใหญ่ ต้มประมาณ 1 ชั่วโมง เหลือประมาณ 1 แก้ว แล้วกินน้ำ อาการอาเจียนเป็นเลือดจะหยุด (ยวน หนองแคน)

วิธีที่ 5 รากจืด ย่านางแดง ขนาดหอม เอ็นอ้าแดง และเอ็นอ้าขาว หากมีอาการอาเจียนเป็นเลือด เอาสมุนไพรหลายอย่างมาผสมกันคือ รากจืด ย่านางแดง ขนาดหอม เอ็นอ้าแดง เอ็นอ้าขาว เสมอ

ภาค ใสน้ำท่วมยาเอามาต้ม 3 ส่วน เอา 1 ส่วน กินต่างน้ำ ต้มยาแล้วเอามาใส่ตู้เย็นไว้ ไม่เสีย กินเป็นน้ำเย็นไปเลย กินมากก็ไม่เป็นไร หรือเอารางจืด ย่านางแดง ขนาดหอม เอ็นอ้าแดงและเอ็นอ้าขาวมาขยำใส่กัน เอามาห่อด้วยผ้า ทำเป็นลูกประคบ เอามาประคบ ตั้งแต่หัวลงมา ลำคอและตามร่างกาย (บุญหนา ระหว่า)

วิธีที่ 6 ภาสะลอง หัวข้าวเย็นเหนียวและฝาง เอา 1) รากกาสะลอง (กลางทอง) 2) หัวข้าวเย็นเหนียว และ 3) แก่นฝาง เสมอภาค ใสน้ำท่วมยา ต้ม 3 เอา 1 กินต่างน้ำ จนกว่าอาการจะทุเลา (นิน ทะนุบำรุง)

วิธีที่ 7 ต้นตะคอง เล็บแมวและฝาง เอา 1) เนื้อไม้หรือเปลือกต้นตะคอง (หนามคอง) 1 กำมือ 2) ต้นเล็บแมว 1 กำมือ และ 3) แก่นฝางแดง 2 ซ้อมือ เอามาต้มกับน้ำ 3 ส่วน ต้มให้เหลือ 1 ส่วน ต้มบ่อยๆ ไม่อันตราย รักษาอาการกระดูกเคลื่อน ได้ผลดี (สอย เพชรฤทธิ์)

2.10.2 สมุนไพรที่ใช้บำบัดอาการอาเจียนเป็นเลือดจากแผลในกระเพาะอาหาร

หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบำบัดอาการอาเจียนเป็นเลือดจากแผลในกระเพาะอาหาร ดังนี้

วิธีที่ 1 ขมิ้นชัน ใช้หัวขมิ้นชัน 2 กำมือ ล้าง ปอกเปลือก เอามาตำ คั้นเอาแต่น้ำ กรองด้วยผ้าขาวบาง ให้กิน เข้า-เย็น ใช้ได้ผลดีกับผู้ที่กระดูกเคลื่อนจากแผลในกระเพาะอาหาร (เมย งามฤทธิ์)

วิธีที่ 2 สนทะเล ถ้าอาเจียนเป็นเลือดจากแผลในกระเพาะอาหารให้เอาเปลือกต้นสนที่อยู่ตามทะเลสัก 1 กำมือ ต้มกับน้ำตาลทรายแดงสัก 2 ซ้อน คนๆ ให้ทั่ว อุ่นพอร้อนก็กินได้เลย ห้ามเลือดทางปากทางจมูกได้ดีมาก กินสัก 2-3 ครั้ง สักพักเดียวกินอีก กินทุกชั่วโมง หาย ใช้รักษาเลือดกำเดาออกจมูกได้ด้วย ไม่ถึงครึ่งชั่วโมงหยุดทันทีเลย (พยนต์ โอภาซี)

2.10.3 สมุนไพรที่ใช้บำบัดอาการอาเจียนเป็นเลือดจากภาวะช้ำใน

หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบำบัดอาการอาเจียนเป็นเลือดจากภาวะช้ำในจากการถูกทำร้ายร่างกายหรือตกจากที่สูง ดังนี้

วิธีที่ 1 หนุมานประสานกาย ใช้ใบหนุมานประสานกายสัก 1 กำมือ เคี้ยวๆ กลืนเลย เคี้ยวไปเรื่อยๆ ประมาณสักครึ่งชั่วโมง ถ้าเคี้ยวไม่ได้ก็เอาใบหนุมานประสานกาย 15 ใบย่อย นำมาตำให้ละเอียด ผสมน้ำ คั้นเอาน้ำ 2 ถ้วยตะไล ต้มครึ่งละ 1 ถ้วยตะไล วันละ 2 ครั้ง เข้า-เย็น ติดต่อกัน 5 วัน ก็หายอาเจียนเป็นเลือดและช้ำใน (ทรวง ขวัญมา, พยนต์ โอภาซี)

วิธีที่ 2 ปลาไหลเผือก (พญารากเดียว, เอียนต่อน) เอารากปลาไหลเผือกมาฝนกับเหล้าให้ข้นๆ กินวันละ 2 ครั้ง เช้า-เย็น ประมาณ 5 วัน ในคนที่อาเจียนเป็นเลือดจากข้าในหรือโดนข้อมมาหรือตรรกจะหาย ได้ผลดี (ทองสา เจริญตา)

วิธีที่ 3 มะละกอและมะขาม เอาเปลือกมะละกอที่ใช้ตำส้มตำห้ามา 1 กำมือ แก่นต้นมะขาม 1 กำมือ ใช้มีดที่ปลอกผลไม้ ล้างยางออก ต้มรวมกัน ใส่น้ำประมาณ 700 มิลลิลิตร ต้มให้เหลือครึ่งหนึ่ง ใส่น้ำตาลนิดหน่อย ต้มครั้งละ 60 มิลลิลิตร ท่างประมาณชั่วโมงละครึ่ง ติดต่อกัน 2-3 ครั้ง จนกว่าอาการจะดีขึ้น มีผู้เอาไปใช้แล้วได้ผล โดยเฉพาะการอาเจียนเป็นเลือดจากพลัดตกหกล้ม บาดเจ็บภายใน ตกต้นไม้ รถชน ข้าในจากถูกข้อมหรือไม่รู้สาเหตุ แต่ใช้ไม่ได้ผลกับการรักษาโรคแผลในกระเพาะอาหาร (พระอาจารย์ธาดรี อุป.ปลวณ.โณ)

วิธีที่ 4 ประดงเลือดกับฝาง เอาแก่นประดงเลือดผสมแก่นฝางอย่างละครึ่งกำมือ เอามาต้มกับน้ำประมาณครึ่งลิตรหรือสองแก้ว ต้มนาน 10 นาที น้ำยาจะออกสีแดงเข้ม เอามาดื่ม ต้มไปเรื่อยๆ ใช้เวลาประมาณหนึ่งชั่วโมงก็จะทุเลา โดยเฉพาะพวกต้อยมวย (สมยา รัตนพลี)

ตอนที่ 1.11 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดเลือดกำเดาออกจุมก

หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบำบัดอาการเลือดกำเดาออกจุมก ดังนี้

วิธีที่ 1 สาบเสือ (หญ้าฝรั่น) ใช้หญ้าฝรั่น 1 กำมือ เอามาตำ คั้นน้ำมาทาจุมก หรือต้มกินด้วย โดยเอาหญ้าฝรั่นทั้ง 5 ต้มน้ำ 3 แก้วให้เหลือ 1 แก้ว กินเช้า-เย็น กินเย็นต้องต้มใหม่ ประมาณ 1 สัปดาห์ ถ้าไม่หายกินต่ออีก 3 เดือน (เมย รามฤทธิ์, ทองสา เจริญตา)

วิธีที่ 2 พุงแก (ชิงชีหรือไชชู) เอาพุงแกหรือไชชูทั้ง 5 มาต้มกับน้ำกิน กินต่างน้ำ ใช้รักษาเลือดกำเดาออกจุมกได้ (ฟอง อุทัย)

ตอนที่ 2 การจัดทำคู่มือสมุนไพรที่ใช้บำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ

การศึกษาครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบบเจาะลึก จากนั้นทำการถอดเทปและวิเคราะห์เนื้อหา นำเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการบำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพที่ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิรวม 3 ท่านพิจารณาคัดกรองว่ามีวิธีการใดบ้างที่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ แล้วนำมาจัดทำเป็น “คู่มือสมุนไพรที่ใช้บำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ซึ่งคู่มือเล่มนี้ใช้สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการ

ปฐมพยาบาลประชาชนในยามฉุกเฉินในสภาวะที่ขาดแคลนยาแผนปัจจุบันก่อนนำส่งโรงพยาบาล และ ก่อนที่ อสม.จะศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้บำบัดภาวะฉุกเฉินในแต่ละกรณี ผู้วิจัยได้อธิบายเกี่ยวกับ ความรู้เบื้องต้นในการใช้สมุนไพรเพื่อบำบัดภาวะฉุกเฉินไว้ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับความหมายของภาวะ ฉุกเฉินทางสุขภาพ ความหมายของสมุนไพร ประเภทและลักษณะของสมุนไพร หลักการใช้สมุนไพรใน การบำบัดโรคในประเด็นเกี่ยวกับการเก็บพืชสมุนไพร สารสำคัญในสมุนไพรที่มีฤทธิ์ในการบำบัดโรค สรรพคุณของสมุนไพรจำแนกตามรสยา การเก็บรักษาพืชสมุนไพร และวิธีการปรุงยา รวมถึงข้อควรระวัง ในการใช้ยาสมุนไพรด้วย

ในการจัดทำคู่มือสมุนไพรที่ใช้บำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี ขั้นตอนดังนี้

2.1 คัดเลือกวิธีการบำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพที่เหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน เนื่องจากปัญหาสุขภาพบางปัญหาตามภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านมีวิธีการบำบัด หลากหลายมากกว่า 10 วิธี ผู้วิจัยจำเป็นต้องคัดเลือกวิธีการที่สามารถหาสมุนไพรได้ง่าย วิธีการใช้สะดวก และไม่ซับซ้อนไม่เกิน 5 วิธี เพื่อนำมาจัดทำคู่มือขนาดเล็ก

2.2 จัดทำเป็นคู่มือที่เป็นรูปเล่ม ผู้วิจัยนำเนื้อหาสาระที่ได้จากการสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านและ ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคัดกรองแล้วมีความเห็นร่วมกันว่าเป็นวิธีการบำบัดภาวะฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพ และปลอดภัยมาจัดทำเป็น “คู่มือสมุนไพรที่ใช้บำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพในภาคอีสาน” รวม 12 เรื่อง ดังนี้

- เรื่องที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้บำบัดภาวะฉุกเฉินทางสุขภาพ
- เรื่องที่ 2 สมุนไพรที่ใช้ในการห้ามเลือดจากบาดแผล
- เรื่องที่ 3 สมุนไพรที่ใช้บำบัดแผลสด
- เรื่องที่ 4 สมุนไพรที่ใช้บำบัดบาดแผลไฟไหม้น้ำร้อนลวก
- เรื่องที่ 5 สมุนไพรที่ใช้บำบัดพิษจากแมลงสัตว์กัดต่อย
- เรื่องที่ 6 สมุนไพรที่ใช้บำบัดพิษงู
- เรื่องที่ 7 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดท้องร่วงอย่างแรง
- เรื่องที่ 8 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดภาวะอาหารเป็นพิษ
- เรื่องที่ 9 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดพิษจากสารเคมี
- เรื่องที่ 10 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดลมพิษ
- เรื่องที่ 11 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดอาการอาเจียนเป็นเลือด

เรื่องที่ 12 สมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดอาการเลือดกำเดาออกจมูก

โดยเนื้อหาสาระของแต่ละเรื่องประกอบด้วยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาวะฉุกเฉิน อาการและอาการแสดง และการบำบัดภาวะฉุกเฉินในเรื่องนั้นๆ ด้วยสมุนไพร

2.3 ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคู่มือ นำคู่มือที่จัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ที่วิพากษ์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ในรอบแรก เพื่อให้ข้อเสนอแนะอีกครั้งและแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.4 จัดทำเป็นรูปเล่มฉบับสมบูรณ์และมีภาพประกอบ ผู้วิจัยจัดทำคู่มือให้เป็นรูปเล่มฉบับสมบูรณ์ กระดาษรีดและมีภาพประกอบ ดังแสดงในภาคผนวก ซ ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปเผยแพร่สู่บุคลากร สาธารณสุขและ อสม.ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

